

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

רביעאה

שיחות מוסר חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

ומהם שיחות

על סדר פרשיות השבוע

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה ועוד

פרשת ויקרא

ירושלים עיה"ק תובכ"א

תשפ"ב לפ"ק

הלימוד והחיזוק בחוברת
זו מוקדש להצלחה
ברוחניות ובגשמיות
למסייעים בהוצאה לאור

שיחות מוסר אלו הנדפסות בקונטרסי "מגיד דבריו
ליעקב" נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות רבינו
שליט"א.

ואם יימצא שגגה וטעות, איתנו תלין משוגתינו.
ובקשתנו שטוחה לפני המעיינים הי"ו כי כל שגגה וטעות
יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יודיעני על הטעות.

בתחילת החוברת נדפסת שיחתו של רבינו שליט"א
בחלק השני של החוברת נדפסו חידו"ת על פרשת שבוע,
מחידושיו של רבינו שליט"א על התורה, וחלקם הגדול
רואים לראשונה מכת"י בחוברת זו.

בחלק השלישי של החוברת מצורף קטע מתוך ספר
"שנות חיים" (כת"י) של רבינו שליט"א בענייני אריכות
ימים

בחלק הרביעי של החוברת מצורף מחידו"ת רבינו
שליט"א בסוגיות הנלמדות בדף היומי, או שאר חידו"ת
כפי אשר יכיל הגליון

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה לקבלת
הגליונות בדוא"ל:
8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות מידי שבוע מתחילתו בנקודות
המכירה וההפצה של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת ויקרא

מפתח העניינים

עצם המציאות שיש באדם מידות רעות הוא חיסרון גדול / חומר עווננו של מי שמשחרר את חרצובות לשונו / האדם עושה במשך השנה כל שלבו חפץ, ובראש השנה מבקש 'העלאה במשכורת' / הלימוד בעניי הקרבנות מציל את האדם מכל הקטרוגים שיש עליו / גם בזמן שבית המקדש היה קיים היו צריכים לעסוק בתורת הקרבנות / באמצעות לימוד תורת הקרבנות הקטגור של האדם נעשה סניגור / אתי מלא קומצא דיכנו ודחי לעשרת אלפים ככר כסף דידי / בעסק תורת הקרבנות נזכה לשמירה וברכה בזה ובבא / הזהירות בעניי בין אדם לחבירו בימי הפורים

מפתח חידושי תורה

א. בענין שאין לוקין על לאו דגזל.....

מפתח מערכות

בענין איסור סחורה בדברים האסורים באכילה [מהדורה שניה].....

מפתח חידושי סוגיות

א. בענין הערב שמש בטומאה דרבנן.....

ב. בענין עשה אלים דוחה לא תעשה.....

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמועון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
תנצב"ה		

הלימוד בחוברת זו מוקדש לרפואת
מרדכי בן מורווריד אסנת
מיכל בת אסתר
אל נא רפא נא להם

עצם המציאות שיש באדם מידות רעות הוא חיסרון גדול

בעזרת ה' יתברך נראה לעיני בעניני הפרשה, פרשת ויקרא.

קודם שנדבר בעניני הפרשה, נקדים ונספר סיפור, אך לפניו נקדים עוד סיפור. ולפני הסיפור הזה, נקדים עוד סיפור - סיפור שלישי...

ובכן, הסיפור הראשון. מעשה באדם אחד שלא הצליח בעסקיו. זה דבר מצוי אצל כל בעל עסק, שיש תקופות טובות יותר ויש תקופות קשות, אבל במידענו התקופה הגרועה נמשכה ונמשכה והאור לא נראה באופק, ולאחר זמן לא נותרה לאותו אחד ברירה והוא ניסה לעזוב את העבודה שלו ולעבור לעבודה אחרת, אך גם זה לא עלה בידו.

לא ידע האיש מה לעשות, והנה הגיע אליו מישוה ואמר לו, 'תשמע ידידי, יש לי דבר סתר לומר לך. כאן יש אונים לכותל, אבל בוא ותצא אתי אל השדה, ואגלה לך סוד גדול, סוד לפרנסה טובה'. אותו אחד התלהב, 'מה הסוד?!' אבל השני בשלו, 'כאן לא אומר לך, בוא אתי אל השדה ושם אומר לך'.

יצאו יחד אל השדה, ואז פנה אליו האיש ואמר לו, 'תשמע ידידי, אני מציע לך פרנסה שכל כולה רווח, בלי צל צלו של ספק'. תמה אותו אחד ואמר לו, 'איך יכול להיות?!' מה הפרנסה הזו?! אמר לו, 'אני מציע לך שתזייף את השטרות של המלך'. אותו אחד הזדעק, 'מה? וכי אני אדהי זייפן?!' אבל השני משיב לו, 'כן, מה הבעיה?! תחזיק במרתף שלך סורק ומכונת הדפסה ושאר הדברים הנחוצים לצורך הזיוף, אני אעביר לך קורס מזורז היאך לזייף את השטרות כהוגן, ואז רק תרוויח'. ההוא נבהל 'מה פתאום לזייף! אסור לזייף!' והשני משכנע אותו בטיעונים שונים, 'המלך הזה מצוה לזייף לו את השטרות... וגם 'אין ברירה, זה לרגל המצב הקשה שלך, וכשתחזור לאיתנך תוכל להפסיק לזייף את השטרות ולעבוד במשוה אחר, וכיוצא באלו הטענות.

ואכן כך היה. אותו אחד פיתה אותו עד שהשני השתכנע והסכים. הלך זה המשכנע והביא למרתף ביתו של האיש מכונת הדפסה ושאר הדברים הנחוצים לצורך המלאכה, ואמר לו 'מחר אנחנו מתחילים בעבודה'. אדהכי והכי, עוד קודם שעלה השחר, המשטרה עלתה על עקבותיו ותפסה אותו.

עשו לו משפט מהיר. פנה השופט אל הנאשם ואמר לו, 'מאשימים אותך כאן שרצית לזייף את השטרות של המלך, שזהו עוון פלילי ביותר. האם יש לך איזה הצדקה ותירוץ להסביר את עצמך?!' אמר הנידון, 'אכן כן, יש לי מה לתרץ את עצמי'. מה?! 'עדיין לא הצלחתי לזייף שטר אחד, ואם כן מה רוצים ממני?! בשלמא אם הייתי מדפיס ומוציא לשוק שטרות מזוייפים, אכן עוון חמור. אבל כאן תפסתם אותי עוד לפני שהספקתי להדפיס אפילו שטר אחד, ולא עשיתי עדיין כלום, ומה אתם רוצים ממני?!'

כך אותו אחד טוען. הטיעון שלו מתקבל?! פשיטא שלא. אומר לו השופט, 'די בכך שהמכונה אצלך כדי להעניש אותך, עוד צריכים אנחנו שגם תדפיס ותוציא שטרות לשוק?!' עצם זה שהמכונה להדפסת הכסף נמצאת בביתך, זה עצמו כבר העוון וזה עצמו החיסרון.

זהו הסיפור הראשון. והנמשל, אומר הסבא מקלם, די בכך שיש באדם את מדת הכעס, או מדת הקנאה או מדה אחרת משאר המידות הרעות, זה עצמו כבר חיסרון גדול. יש אחד שאומר, 'נכון, אני כעסן, אבל אני לא כועס', או 'נכון שאני קנאי, אבל אני לא מקנא'. אומר הסבא מקלם, הרי זה כמו אותו אחד שאומר 'נכון שהמכונה אצלי, אבל הלא עדיין לא הדפסתי וזייפתי'... עצם זה שהמכונה אצלנו, עצם זה שיש אצלנו מציאות של מדות רעות, זה עצמו מהווה חיסרון גדול.

והנפקא מינה, שעל האדם להכיר את עצמו, להבחין ולדעת את המידות שיש בו, ואז לעקור ולשרש כל מידה גרועה שיש בו, בין אם הוא נכשל בה ובין אם לאו. אלא מאי? - זו היא מלאכה קשה שבמקדש. ובהמשך נראה מה הפרשה מלמדת אותנו בענין הזה, ואיזו תקנה היא מגלה לנו.

חומר עונונו של מי שמשחרר את חרצובות לשונו

זהו הסיפור הראשון. ומה הסיפור השני?! היתה מדינה אחת ולה מלך גדול, רם ונשא. למלך היו יועצים ושרים אשר יושבים ראשונה במלכות, ובכל החלטה שהיתה נוגעת לממלכה היה המלך מכנס את שריו והיו מטכסים עצה ביחד, כמו שכתוב (משלי כד, ו) 'ותשועה ברוב יועץ'.

עם הזמן המלך שם לב, שכל פעם שהוא מקבל איזו החלטה, מיד ובין לילה כבר האויבים שלו יודעים מההחלטה שקיבל. פעם אחת ופעמיים אפשר להבין שקרה מקרה שההחלטה איכשהו דלפה, אבל כאשר זה קורה פעם אחר פעם ובכל פעם שמתקבלת החלטה עוד בטרם יבש הדיו על הנייר כבר האויב יודע מה התכנונים ומה רוצים לעשות, הווי אומר שיש מישהו שהוא חפרפרת, מרגל ומדליף את כל הסודות הכמוסים לאויב.

אם יש מישהו שהוא מרגל אחר המלך, מוכרחים לגלות מי הוא. אמר המלך למקורבים שלו, תחקרו ותדרשו ותבדקו מי הוא זה שמעביר את הסודות לאויב. עשו מקורבי המלך מה שעשו, ואכן התברר שאחד השרים של המלך ידו במעל, והוא זה שהיה מעביר את כל הסודות לאויבים. זהו דבר איום, שהרי המלך גידל ורומם אותו, נישא אותו מעל כל ההמון, בטח בו ונתן בו את אמונו, ולבסוף הולך אותו אחד ובוגד במלך!?

המלך מאד כעס על השר הזה, והחליט להעניש אותו בעונש חמור ביותר, למען ישמעו ויראו. הוא החליט שלא להסתפק בעונש מוות רגיל, אלא ליתן לשר הזה עונש

מחריד, מיתה נוראה, כזו שתבהיל את כל השרים האחרים ואת כל נתניו שלא יזידו לעשות כדבר הזה עוד. הורה המלך שיחפרו בור צר ועמוק באדמה, חמישים אמה עומקו, יורקו את השר הזה לתוך הבור, כאשר בכל יום יורידו לו מעט לחם ומעט מים כדי חייו, ושם ישהה עד יומו האחרון בלי לראות עוד פעם אחת את אור השמש.

וכך אכן היה. חפרו את הבור הזה וזרקו לשם את השר הבוגד. אבל היה אחד מן התושבים שהתנגד לענין הזה ואמר, 'איך יתכן דבר כזה שהוא ירד לבור חיים שאולה, לא יראה עוד פני איש ויהיה שם לבדו עד יומו האחרון?!' החליט להוציא אותו מהבור. איך יעשה את זה?! החליט לחפור מתחת לבית שלו מנהרה תת קרקעית, בכל יום יחפור עוד קצת, עד שיגיע אל הבור הזה, יפרוץ את דפנותיו ויחלץ משם את השר.

התחיל האיש לחפור מתחת לאדמת ביתו מנהרה, ואחרי שנה ושנתיים הגיע אל הבור. פרץ את המחיצה, ובלילה אפל אחד חילץ את השר הזה והבריא אותו משם. למחרת נודע הדבר והתגלה שהשר הזה ברח, ולא הועילה תוכניתו של המלך שישאר שם עד יומו האחרון. אבל, התפלאו כולם, איך זה שהוא הצליח לברוח?! נכנסו לתוך הבור וגילו את החתירה החתורה לשם, את המנהרה שדרכה ברח.

אמרו, נלך במנהרה ונראה להיכן היא מובילה. הלכו והגיעו לבית של אותו אחד שחפר אותה. תפסו אותו והאשימו אותו 'אתה הוא זה שנתת לשר יד לברוח, ואתה הוא זה שחילצת את אסיר המלך', שהרי אם המנהרה מובילה לביתו של זה, אין ספק שהוא אשם בדבר. וכל אחד מבין שלאותו אחד מגיע עונש חמור ביותר על שסייע ביד השר הבוגד לברוח מכלאו.

אומר בעל החרדים זצ"ל (פס"ו אות צ"ב), צריכים אנחנו להזהר שלא נהיה גם אנחנו כאלו. יש אצלנו מישהו שהוא אסיר המלך, ומי הוא? - הלשון. הלשון של האדם היכן נמצאת?! בורא עולם קבר אותה עמוק בתוך הלוע, בתוך החושך, וחסם אותה עם שתי חומות, שינים ושפתיים. ויש אחד שמחליץ ומשחרר את האסיר הזה, פותח את חרצובות לשונו ואומר לאסיר הזה, 'הנה, אתה משוחרר ויכול לדבר חופשי'. זה בדיק כמו אותו אחד שסייע לאסיר המלך לברוח ממאסרו שמעשהו חמור ועונשו גדול.

האדם עושה במשך השנה כל שלכו חפץ, ובראש השנה מבקש 'העלאה במשכורת' זהו המעשה השני, ועתה נספר עוד סיפור. מעשה שהיה ביהודי גדול, תם וצדיק, שהיה גם גביר גדול ופרנסתו מצויה לו ברווח. לגביר הזה היו עוזרים רבים ממינים שונים. עוזרים שסייעו לו בעסק, עוזרים שעזרו לו בבית, וכיוצא בזה.

יום אחד ישב הגביר הזה וסעד את לבו יחד עם כמה אורחים בסעודה טובה, והנה באמצע האכילה נגמר היין. קרא הגביר לאחד מהמשרתים שלו ואמר לו, 'תראה, הנה נגמר היין, ולא נעים שבאמצע הסעודה נגמר היין ואין לי יין להביא לאורחים. רד בבקשה למרתף, שם יש לי הרבה חביות ובקבוקים של יין, ותביא משם כמה בקבוקים'.

הלך המשרת למרתף להביא עוד יין, ולא חזר. כמה זמן לוקח להביא יין מהמרתף?! וכי צריך להביא את זה עם כוונות רבינו הרש"ש?! התחילו לדאוג, מי יודע מה קרה למשרת הזה ולמה איננו חוזר. ירד בעל הבית ביחד עם האורחים והמוזמנים למרתף כדי לבדוק מה שלומו של המשרת, והנה הם מוצאים אותו שוכב על איזה דרגש, שיכור כלוט ויותר, כמה בקבוקים מימינו וכמה חביות משמאלו, כאשר כל החביות שבמרתף פתוחות ושופכות את היין היקר על הארץ, בקבוקים רבים שבורים ומנותצים בכל פינה, והוא שוכב לו מחויך מאוזן לאוזן, שמח ומאושר.

נגש אליו בעל הבית ואמר לו, 'תראה מה עשית!' והמשרת אומר לו מתוך שכרותו 'היפ היפ, מה עשית? ובכלל, אני מבקש העלאה במשכורת'... מה נאמר על משרת כזה?! כל החביות והבקבוקים שבורים ומדובר בנוק של אלפים ורבעות, והוא שוכב לו עלוב ומלוכלך ומבקש העלאה במשכורת...

ומי הוא המשרת הזה? - **אנחנו**. אדם עושה כל מה שעושה במשך השנה, אבל כשמוגיע ראש השנה הוא בא ואומר לו, רבונו של עולם, 'זכרנו', 'כתבנו', תן לי חיים ותן לי פרנסה ועוד ועוד. הרי אנחנו בדיוק כמו המשרת הזה! כל השנה כולה עושים מה שעושים, ופתאום באים ומבקשים העלאה במשכורת!?

אם כן, מה נעשה?! האם אבודים אנחנו?! חלילה וחס. הקב"ה אל רחמן מלא רחמים, הכין לנו תיקון ונתן לנו תקווה, וגם אם אנחנו לקויים בשלושת הדברים האלו שהזכרנו בסיפורים הללו, יש בדינו מה לעשות. והיכן למדנו מה עלינו לעשות?! - בפרשה שלנו, פרשת ויקרא.

הפייט מחכמי האשכנזים אומר בפיוטו לימים הנוראים 'יצר סוכן בנו'. בכל אחד ואחד טמון היצר הרע שמפתה אותו ומדיח אותו, ואכן הקלקולים גדולים, החביות נשברות והיין היקר נשפך ומתבזבז, אבל חס רחמנא עלן ונתן לנו את העצה היעוצה ואת הפתרון, וזה - בהקרבת הקרבנות.

הלימוד בעיני הקרבנות מציץ את האדם מכל הקטרוגים שיש עליו

פרשת ויקרא ענינה קרבנות, ואם היינו זוכים לפדות את בית המקדש שהתמשכן בעוונותינו, שהרי הפדיון הזה תלוי בנו, ואם נראה שאכפת לנו מהחיסרון שלנו שאין לנו את

בית המקדש^א, היינו זוכים לקיים את המצוות שבפרשה ולהקריב קרבנות על גבי המזבח. וכמה קרבנות יש בכללות, חטאת, אשם, עולה ושלמים.

אבל גם עכשיו שלדאבוננו הרב לא זכינו עדיין ואין לנו את בית המקדש, יש לנו תחליף, וכמו שאמרו רבותינו (מנחות קי.), כל העוסק בפרשת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, וכן כל הקרבנות כולם. עסק התורה והלימוד בעיני הקרבנות זה עצמו כפרה גדולה לאדם, ואנחנו נזקקים לכפרה הזו ביותר, ובפרט ובמיוחד ובמסויים בימים האלו שאין איש יודע מה ילד יום, ואנחנו מתפללים ומקווים לטוב שחלילה לא יפגע אחד מיישראל, ומוכרחים אנחנו לגייס לנו סגורים טובים שימליצו עלינו טוב בשמים, על כל אחד ואחד מאתנו.

מה יהיה הסגור עבורנו?! הלימוד בעיני הקרבנות. אין סגור טוב ממנו.

אנחנו מתייאשים בדרך כלל מהלימוד הזה, וכשאדם מגיע לפרשת ויקרא ולאחר מכן לפרשת צו, כל עיני הקרבנות, הוא אומר: 'מה אני מבין בענינים האלו?! אני לא מכיר בהם כלום'. ואז מגיע התירוף הקבוע: 'השנה יש לי הרבה טרדות, אבל אי"ה בשנה הבאה אהיה יותר מיושב בדעתי ואז אעיין ואלמד את הפרשיות האלו עם רש"י ואנסה להבין את המקראות'. והוא שכח שכבר עשר או עשרים שנה הוא מתרץ את התירוף הזה ודוחה את הלימוד הזה ל'שנה הבאה'.

למה הוא דוחה את זה? כיון שהענינים האלו נראים לו כענינים קשים וסתומים, שאין לו בהם שום הבנה. 'מה זה 'עולה כליל'?! אני כליל'... וזה טעות. אמנם נכון הדבר שעניני הקרבנות הם רבים וארוכים, אבל לכל הפחות על האדם לדעת את הכללים הבסיסיים

א. בשבוע שעבר דברנו על כך שרבותינו תקנו להזכיר ב'רצה והחליצנו' שמוסיפים בשבת קדש בברכת המזון, גם את בית המקדש. וכך אנחנו אומרים שם, 'והגם שאכלנו ושתינו חורבן ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו', למרות שאנחנו אוכלים ומתענגים כאילו לא חסר לנו דבר, ח"ו לחוש כך, אלא 'חורבן ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו', עינינו תלויות בציפיה לגאולה ולבנין בית המקדש.

הגאון רבי בן ציון אטון זצ"ל, אביו של רבי שבת, היה מגדולי יקירי ירושלים, שקדן שאין כמוהו, ושמעתי מאבא שלי ע"ה שלמד בישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה עשר שנים פלאות על גודל השקידה וההתמדה שלו בפורת יוסף. ושמעתי עליו שכשהוא היה מגיע בברכת המזון לפסקה הזו של 'והגם שאכלנו ושתינו חורבן ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו', היה פורץ בבכי, מדי שבת בשבתו. והיו בני הבית אומרים לו, 'שבת, שבת', עכשיו זה לא הזמן לבכות.

התחושה של החיסרון שאין לנו את בית המקדש, שאין לנו את היכולת להקריב קרבנות, בערה בו כאש בעצמותיו, ואנחנו צריכים להשתדל שנרגיש ולו משהו מזה.

שכתובים בתורה. הרמב"ם בהקדמה למשניות סדר קדשים וכן בחיבורו הגדול הלכות מעשה הקרבנות (פרק א') מסדר ומסכם את כל עניי הקרבנות, ואם אדם ילמד את שנים-שלשת הדפים האלו כמה פעמים, כבר תהיה לו 'צורתא דשמעתתא' בעיניי האלו, ותהיה לו בהם הבנה בסיסית. כשיבואו לדבר אתו על 'אשם' הוא ידע במה מדובר, וכשידברו אתו על 'עולת ראי'ה' הוא יבין מה זה.

אי אפשר שכל החלק הזה שבתורה, פסוקים רבים לאין מספר ועשרות מצוות, יהיו מקופחים ודחויים, ואדם לא יתאמץ ולו במעט כדי להבין אותם. ויתירה מזו, אומר רבינו החפץ חיים זצ"ל, הרי אנחנו כל הזמן אומרים, 'רבונו של עולם, אנחנו רוצים את בית המקדש ורוצים את חזרת הקרבנות', ומה אנחנו עושים בשביל זה?! אם אדם לומד את העניינים האלו הרי זה אכן אות וסימן שהוא מצפה לבנין המקדש, אבל אם הוא לא עוסק בזה וזה לא מעניין אותו, איך יוכל לבקש על הקרבת הקרבנות?!

מי יתן והיה שהיו מתקנים ומייסדים שיעורים בעניי קדשים. לפעמים אדם חושב שזה קשה ואינו יודע בזה כלום מימינו ומשמאלו, אבל זה לא נכון, ואחרי פעמיים שלוש, כשילמדו את דברי הרמב"ם הנ"ל ואת הפסוקים שבספר ויקרא עם פירוש רש"י מתון מתון, אדם יבין את העניינים האלו ויהיה לו בהם קנין. ואינו נחת רוח תהיה בשמים מהלימוד הזה, וכמה גזירות וצרות הלימוד הזה יבטל.

מנין לנו?! מדברי רבותינו, וכמו שמביא החפץ חיים בפרק שלישי מחיבורו תורה אור. החיבור הזה הוא עוד חיבור יקר מקרוב לשלשים החיבורים של החפץ חיים, ובו מעורר

ב. לבן של ישראל החפץ חיים זצ"ל - מסירותו לכלל ישראל ועמידתו בפרץ

הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ג ה"ו) קורא ומכנה את המלך 'לבם של ישראל', ואף רבינו החפץ חיים זצ"ל היה לבם של ישראל. תמיד היו עיניו צופות על כל דבר ודבר שצריך לתקן בקרב ישראל, ותמיד היה עומד בפרץ ופעל לתקן ולהציל כל מה שאפשר בקרב בית ישראל, בכל העניינים כולם.

פשיטא ואין צריך לומר שאין לנו מושג מה היינו עושים מבלי החיבור שלו שולחן ערוך על הלכות פה, ספר 'חפץ חיים'. בלי הספר הזה אדם לא היה יכול לפתוח את הפה ולא היה יודע מה מותר לדבר ומה אסור, מה מצוה לדבר וממה צריך להמנע, ואיני יודע איך דברו עד זמנו של החפץ חיים כשהוציא את הספר הזה, ושמא לא דברו בכלל... החפץ חיים כתב בצורה מסודרת ובפרוטרוט סימן אחר סימן וסעיף אחר סעיף, מה אסור לדבר ומה מותר, ושאר הפרטים כולם, ומסר נפש על הדבר הזה. וב"ה הדברים האלו עשו פרי לטובה ובפרט בזמן הזה שעשו הרבה חיוק בעניי הלשון והדיבור.

למה חיבר החפץ חיים את החיבור הזה?! מכיוון שראה שזהו צורך השעה. ובער לבו הטהור לגאולתם של ישראל. לכן תמיד עורר על הענין הזה, אם בחיבורים שלו בכתב, ואם בדרשות שהיה נושא.

החפץ חיים על החיוב ללימוד עניני קדשים. ושם בפרק השלישי, בו יבואר שלימוד בעניני הקרבנות מציל את האדם מכל הקטרגים שיש עליו, כותב החפץ חיים. מה זה 'קטרג', ומה המשמעות של כח המקטרג? אנחנו לא יכולים בכלל לשער את זה. החפץ חיים היה אומר שמגזל של פרוטה, שזה כל דהו, נברא מלאך חבלה ומקטרג שיכול בכוחו להפוך את כל פטרבורג, עיר הבירה של רוסיה, בהרף עין. ועכשיו נתאר לנו מלאך חבלה כזה שעומד כל

כשראה החפץ חיים שענין לימוד התורה צריך חיזוק, עמד והקדיש לזה כמה חיבורים, 'תורת הבית', שמעורר על לימוד התורה בתוך ביתו, כיון שיש אדם כזה שמגיע לשיעורי תורה ולומד, אבל הרבה פעמים כשהוא נמצא בבית הוא מבזבז את הזמן ולא לומד תורה. ושם מעורר החפץ חיים על הענין הזה שיהיה אדם מנצל את הדבר הכי יקר עלי אדמות, את הזמן, לעסק התורה. וכן כתב את החיבור 'חומת הדת' שענינו להיות תמכין דאורייתא. אדם כזה שבזבז עולם חנן אותו בממון צריך להיות בר דעת להשקיע את הכסף במקום טוב שמצמיח לו פירות, והמקום הכי טוב להשקיע זה עסק התורה, וכל מה שילמדו מכח תורתו של זה שנתן מהונו, נזקף לזכותו.

כשראה החפץ חיים שמתרבות הפרצות בשמירת שבת, כתב חיבור שלם שנקרא 'שם עולם', שכל חלקו הראשון מוקדש לחיזוק הברית הזו שיש בינינו לבזבז עולם, שבת קדש. עוד פרצה חמורה היתה בזמנו, כאשר הצבא הרוסי היה לוקח צעירים יהודים לשורות הצבא, והיו באים על ידי זה הרבה קלקולים, וכתב החפץ חיים חיבור מיוחד בשם 'דבר בעתו' שבו מזהיר על איסור מאכלות אסורות, ובו מעורר על החובה המוטלת עלינו להציל את החיילים האלו מכל דבר איסור, והיו עושים בכל עיר ועיר בית תבשיל מיוחד שבו יוכלו החיילים היהודים האלו שגויסו למשך עשרים וחמש שנה, לאכול אוכל כשר ללא פקפוק. וגם לחיילים עצמם כתב החפץ חיים ספר שלם שנקרא 'מחנה ישראל', ובו פירש את כל החובות המוטלות על החיילים, מה הם צריכים לשמור, ובמה הם יכולים להקל כיון שאינו מעיקר הדין.

וכשראה החפץ חיים שבגלל הפוגרומים שהיו נעשים ברוסיה התחילו הרבה יהודים לברוח משם ולעלות לדרום אמריקה, אוסטרליה ועוד, והרבה פעמים הגיעו למקום שלא דרכה שם קודם לכן כף רגל יהודי, והגיעו למקומות שוממים שאין בהם לא קהילה, לא רב, לא מקווה ולא שום דבר, עמד החפץ חיים וכתב על זה ספר מיוחד שנקרא 'נדחי ישראל'. וכהנה וכהנה תמיד עמד החפץ חיים לימין עמו וחיבר ספרים שיועילו להם ושישמרו ויקיימו את התורה למען נגאל במהרה.

הוא שאמרנו, שהיה החפץ חיים לבן של ישראל, וכל דבר שהיה צריך שיפור והיה טעון תיקון, התאמץ החפץ חיים והשתדל לתקן את הדבר הזה. וכך הוא כותב בעצמו שלכן כתב את החיבור שלו 'משנה ברורה', כיון שבגלל ריבוי הדעות והשיטות בכל הלכה והלכה כבר לא היתה משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד, ולכן טרח במשך שלשים שנה וכתב את ששת חלקי המשנה ברורה, הספר היסודי הזה שמבאר כל פרט ופרט מדברי מרן השלחן ערוך והרמ"א ומביא את דעות האחרונים, ואי אפשר לנו לזוז בלי הספר הזה.

הזמן בשמים ורק מבקש כל הזמן להפרע מהאדם, ולא מלאך חבלה אחד כזה יש אלא רבים לאין מספר, על כל עוונותיו של האדם. והנה כאן, מביא החפץ חיים תחבולה נפלאה שמצילה את את האדם מכל הקטרוגים שיש עליו, ואדם כזה שאין עליו קטרוגים יש לו חיים מאושרים, מפני שאין מי שיתבע את היסורים שלו.

גם בזמן שבית המקדש היה קיים היו צריכים לעסוק בתורת הקרבנות

ומהי העצה והתחבולה? - הלימוד בעניני קדשים. וכך כותב החפץ חיים, כמה חביב עניני **קריאת התורה של הקרבנות לפני ה' יתברך**, בוא ותראה כמה העיון במקראות האלו עושה נחת רוח בשמים, **שאפילו בעת שהיו מקריבים הקרבנות**, והיו הקרבנות הלכות למעשה וכל מי שהיה חוטא היה מביא קרבן ממש לבית המקדש, גם כן מצוה לקרות בתורה את תורת אותו הקרבן. ולכאורה, מה רוצים ממני?! הרי הנה, הבאתי קרבן חטאת או קרבן שלמים, שחטו וזרקו את דמו כפי ההלכה, זה לא מספיק?! - לא. בד בבד עם הקרבת הקרבן במעשה, היו יושבים ולומדים את תורת אותו קרבן. אם זה עולה, אם זה חטאת, אם זה מנחה ואם זה שלמים. וכמו שאמרו במדרש **תנחומא על הפסוק שבפרשה הבאה, 'צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה'**, ואמרו רבותינו, **תאמר לבני ישראל שיתעסקו בקריאת העולה, שאף על פי שמקריבין עולה, הלכה למעשה והביאו את הקרבן הזה לבית המקדש באופן מעשי, עוסקין היו בקריאתה כדי שיוכו בקרבן עולה ובקריאתה.**

הרי מפורש בדברי רבותינו, שגם בזמן שבית המקדש היה קיים, בבית המקדש הראשון ובבית המקדש השני, והיו מקריבים את כל הקרבנות, יחד עם זה היו עוסקים גם בקריאת עניני הקרבנות 'כדי שיוכו בקרבן עולה ובקריאתה', כלשון המדרש. ולכאורה הדבר צריך ביאור, מפני שאם אדם הביא קרבן לבית המקדש, שחטו, קבלו את הדם, הוליכו וזרקו את הדם והקטירו את האימורים, לכאורה עשה הכל, ולמה צריך להוסיף גם את ענין הקריאה של הקרבן?!

אבל, אומר החפץ חיים, **ביאור הדבר כי כשם שקבע הקב"ה שיתקנו פגמי העוונות למעלה על ידי מעשה הקרבן**, כשאדם עושה מעשה שלא כהוגן נגרם פגם וקלקול, והעוון הזה עושה חציצה ומחיצה המבדילה בין האדם לבין הקב"ה, וזו היא הצרה היותר גדולה שיש לאדם שיש מרחק בינו ובין בוראו, כמו שאמר הפסוק (תהלים עג, כז) 'הנה רחקיך יאבדו', המרחק בין האדם לבין בוראו הוא החלק היותר קשה שנגרם מהעוון. ולהיפך, הדיבוק והחיבור שיש בין האדם לבין הקב"ה זה הדבר היותר טוב שיכול להיות, וכמו שנאמר (תהלים עג, כח) 'ואני קרבת אלהים לי טוב'. וכמו שלימדנו הרמח"ל זצ"ל בספר מסילת ישרים (פ"א). כשאדם בא ועשה את העוון ונוצרה המחיצה והחציצה הזו, מי יתקן את זה?! הקרבן. ולכן, אמרו הראשונים, נקרא שמו 'קרבן', מלשון קירוב, כי הקרבן מקרב בחזרה את האדם אל

הקב"ה. ואומר הרמב"ן בפרשתנו כי כל מה שעושים בבמה, שחיטה קבלה הולכה וזריקה, היו צריכים לעשות באדם עצמו, אלא שחם רחמנא עלן ואם אדם מביא קרבן נתכפר לו, כמו שאומר הירושלמי במסכת ראש השנה. הקרבן הוא תמורת האדם, והוא זה שמקרב אותו אל הבורא ומתקן את החציצה שנגרמה לו מחמת עונו.

וכשם שקבע הקב"ה את זה שהקרבן מתקן את פגמי העוון למעלה, אומר החפץ חיים, כך קבע עוד לתקן שורש הענינים למעלה למעלה מהענינים האלו, על ידי התורה. אדם שעשה עוון, צריך ומוכרח גם לנקיון של לימוד ועסק התורה, שהיא מנקה ומצחצחת עוד יותר, שהיא שורש הקרבנות ושורש הכל. וכך מצאנו בעת שהתחנך אהרן ובניו בשמונת ימי המלואים, אהרן ובניו עבדו שמונה ימים בחנוכת המשכן ואז התחנכו לעבודה על ידי הקרבת הקרבנות, אבל ציווה הקב"ה שיקראו גם את הפרשה של אותו הקרבן ולא יסתפקו רק בהקרבת הקרבנות בפועל. וכמו שאומרת הגמרא במסכת יומא (ו:), אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, מניין שאף מקרא פרשה מעכב, שלא די בהקרבת הקרבן אלא צריכים גם את מקרא ולימוד הפרשה, תלמוד לומר זה 'הדבר' אשר צווה ה', אפילו דיבור מעכב.

נמצינו למדים שגם בזמן המקדש היו נזקקים לקריאת מקרא הקרבנות. על כן, אומר החפץ חיים, גם היום, אם מצות מעשה הקרבנות בפועל אין לנו בעוונותינו הרבים ועדיין לא זכינו שיבנה המקדש ונקריב את הקרבנות, ולא זכינו שנוכל להגיע על ידי הקרבנות לדבקות בה' יתברך ולקדושה ולהשראת שכינה שאין כדוגמתה, על כל פנים מצות לימוד ההלכות יש גם לנו, ובוה מתוקן כל הענינים בשורש הדברים למעלה. אמנם אין לנו בפועל את היכולת להקריב את הקרבן, אבל את היכולת לתקן את שורש הדברים למעלה יותר, על ידי עסק התורה, יש לנו. ולמה נתרשל מזה? אדרבה, עלינו להתחזק יותר לקיים מה שבבחנו על כל פנים.

ועוד, שהקב"ה מחשיב לנו הדבר הזה כמעשה ממש, וכשאדם לומד את פרשת קרבן עולה, הרי זה נחשב לו שהקריב עולה, וכשלומד פרשת חטאת הרי זה נחשב שהקריב קרבן חטאת.

ג. ומוסיף החפץ חיים: אמרו רבותינו (מכות ט.) על הפסוק 'אז יבדיל משה שלש ערים', כשמשה רבינו יודע שהוא לא יכנס לארץ ישראל, ויודע היטב ששלושת הערים שהוא מבדיל בעבר הירדן המזרחי אינם קולטות עד שיכנסו לעבר הירדן המערבי ויבדילו גם שם את ערי המקלט, עם כל זה הפריש את שלשת הערים הללו. מדוע?! הרי בלאו הכי אין משמעות לערים האלו שיפריש עכשיו, ואם יהיה רוצח בשגגה שינוס שמה לא יועיל לו עתה כלום! למרות זאת אמר משה ע"ה, **מצוה שאפשר לקיימה - אקיימנה.** אם אני יכול לעשות משהו, אני עושה. והגם ששלושת הערים האלו עדיין לא קולטות, מכל מקום סוף תחילתה של מצוה בוודאי יש כאן, ואני רוצה לעשות את זה.

ולכן גם אנחנו צריכים לעשות כל שבבחנו לעשות, ואם יכולים אנחנו לקיים את הענין הזה של מקרא הפרשה של הקרבנות, מוטל עלינו לעשות את זה.

באמצעות לימוד תורת הקרבנות הקטגור של האדם נעשה סניגור

והנה לנו גילוי נפלא שגילה לנו אליהו הנביא זכור לטוב. וזה לשון רבותינו בזהר הקדוש במדרש הנעלם פרשת וירא (דצ"ו ע"א), אמר רבי כרוספדאי, האי מאן, אותו אדם מדובר בפומיה עניי דקורבניא ותקרבנתא, אותו אחד שמזכיר בפה שלו על כל קרבן וקרבן למה הוא בא, קרבן חטאת על כל לאו שזדונו כרת, קרבן אשם על חמשת העניינים שאנחנו מזכירים בכל בוקר בתפילה, הנזיר, המצורע וכו', וכן הוא מזכיר את מעשי העבודה שיש בכל קרבן וקרבן, ומכון שיהיה הלימוד הזה במקום ההקרבה של הקרבנות ושיתכפרו לו העוונות באמירת הפרשיות האלו, ברית כרותה היא דאינון מלאכיא דמדכרן חוביה לאבאשא ליה דלא יכלין למעבד לון אלא טיבן, 'ברית כרותה' היא הבטחה גמורה, הבטחה ברורה שאינה חוזרת ומוכרחת להתקיים, ומהי ההבטחה? - שאותם המלאכים שעומדים בשמים ומקטרגים על האדם ומלמדים עליו חובה כדי להרע לו, להנקם בו ולייסר אותו, הם עצמם לא יכולים לעשות לו כלום, 'אלא טיבן'. הם עצמם הופכים להיות סנגורים בעבורו, והם עצמם נעשים מליצי יושר בשבילו.

יש לך דבר יותר גדול מזה, שאותו מלאך שהתפקיד שלו להיות מקטרג וכל הזמן הוא בא להרע לאדם ואומר 'למה לתת לו פרנסה?' 'למה לתת לו בריאות וחיים, הרי כך וכך עשה', המלאך הזה עצמו מתהפך להיות מליץ טוב בשביל האדם הזה ומשתדל בעבורו ולטובתו?! אין דבר נפלא מזה. וכיצד נעשה הפלא הזה? - כשאדם יושב כאן ועוסק בלימוד הקרבנות. כשאדם יושב ולומד חומש ויקרא עם פירוש רש"י, לומד משניות מסכת זבחים פרק חמישי 'איזהו מקומן', לומד את הקדמת הרמב"ם לסדר קדשים או פרק ראשון מהלכות מעשה הקרבנות, הלימודים האלו שאדם לומד ומעיין בהם, הם פועלים את הענין הזה שהמלאכים האלו יהפכו להיות מליצי יושר בעבורו.

ועיין שם, אומר החפץ חיים, שאליהו הנביא גילה סוד זה לרבי פנחס, והוא זה שהודיע את הידיעה הנפלאה הזו, שכשאדם לומד בעניי הקרבנות הוא מהפך את המלאכים המקטרגים למליצי טוב ויושר עליו. ומהמאמר הזה לבדו, אומר החפץ חיים, נוכל ללמוד על גודל הזריזות שצריך להיות לנו ללימוד הלכות הקרבנות.

מושל למה הדבר דומה?! אחד שתבעו אותו למשפט לפני המלך, והוא יודע שיש אנשים שאמורים לקטרג עליו לפני המלך בשעת המשפט. כמה תחבולות וכמה השתדלויות הוא עושה כדי להשתיק אותם, שלא יתבעו ושלא ידברו עליו רע לפני המלך. למה? - כיון שכל חיי נפשו תלויים בזה, ואם יבואו אותם אלו וילמדו עליו חובה לפני המלך, מי יודע מה יגזרו עליו ומה יעלה בגורלו. ורק בשביל להשתיק אותם הוא היה מוכן להפוך שמים וארץ, העיקר שלא יבואו ולא ידברו עליו רע. ומה אם היה יכול לפעול ולעשות שהמקטרגים האלו

עצמם לא די שלא ידברו עליו כל רע אלא אדרבה, הם הם ידברו עליו טובה לפני המלך?! כמה היה שש ושמח, ובוודאי היה האדם עושה זאת בכל כוחותיו וממש היה מוסר נפשו על זה. הלא אם המקטרג עצמו נעשה הסגור שלו במשפט, אין ספק שיצא זכאי, שהרי אומר המלך, הנה, אפילו המקטרג עצמו אומר שצריך לדון אותו לזכות ולתת לו טובות.

אם כן, אומר החפץ חיים, כך הוא גם כן בענייננו. כל אחד מכיר את נגעי לבבו ויודע מה הוא עשה ומה עולל, ויש לו לאדם עוונות הרבה. ואם יש עוונות, ממילא יש כמה וכמה מקטרגים רח"ל, כי מכל עון ועון נברא מקטרג כמו שאמר התנא במסכת אבות, וידוע כח המקטרגים כמה איום ונורא מאד שכל אחד רוצה לבלוע דמו ונפשו של אדם, ואפילו אצל יהושע בן יהוצדק כהן גדול, יהושע כהן גדול שנכנס לפני ולפנים לכפר על ישראל, ואי אפשר לתאר את גודל מעלתו, כתוב (זכריה ג) 'ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה' והשטן עומד על ימינו לשטנו', גם ליד יהושע עומד מלאך מקטרג לשטנו. וכשיש לנו איזו עצה ותחבולה להשקיט רוחם שלא יוכלו לקטרג עלינו ואדרבה יכירונו לטובה לפני ה' יתברך כמה אנו חייבים לתת לבנו לעצה הזו ולא להתעצל בזה באשר בזה תלוי חיי נפשנו בזה ובכא.

אתי מלא קומצא דיכדו ודחי לעשרת אלפים כבר כסף דידי

והדברים האלו קשורים גם לחג הפורים. ראה קדושת המאמר הזה, מה שהזכרנו מדברי הזהר הקדוש, כיצד הוא מבאר את דברי התלמוד במסכת מגילה. אמרו (מגילה טז), בשעה שציווה אחשורוש את המן להלביש את מרדכי, אחרי שהתחילה הנפילה שלו - ומאז שהתחילה הנפילה שלו - 'והמן נופל', הוא כל העת במצב של נפילה ויחד עמו נופלים כל המשטינים והמקטרגים - ואחרי שעשה המן את עצמו כמו תם מההגדה ששואל את אחשורוש 'מי זה מרדכי? כמה מרדכי איכא בשוקא', ונתנו לו סימן בתוך סימן, 'היושב בשער המלך', לא נותרה לו עוד ברירה והיה מוכרח ללכת להלביש את מרדכי ולהרכיב אותו על הסוס.

הלך המן לחפש את מרדכי. היכן היה מרדכי באותה השעה? בבית המדרש, בישיבה. אותו היום יום גדול היה, יום ט"ז בניסן, יום הארצייט של המן הרשע ימש"ו... הלך המן לישיבה, אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוויו להו הלכות קמיצה, היה יושב מרדכי היהודי בישיבה ביחד עם התלמידים, כאשר שרויים הם בתענית, ומלמד אותם הלכות קמיצה. מדוע? מפני שזהו ענינו של יום, שכאשר היה בית המקדש קיים היו מקריבים בט"ז בניסן את קרבן העומר, ולפיכך היה יושב מרדכי ומלמד אותם איך היו עושים את הקמיצה שהיא 'עבודה קשה שבמקדש' כמו שאמרו בגמרא (מנחות יא), איך קומץ הכהן את האצבעות ואיך ממרח ושאר ההלכות, והמן נכנס ומוצא אותם עוסקים בלימוד הזה. כיון דחזי מרדכי דאפיק לקבליה, כשמרדכי רואה את המן נכנס ועוד עם סוס מיוחד בידו, מירתת. התחיל לדאוג, מי יודע מה רוצה ממנו המן?! בוודאי בא להרוג אותו.

אמר להו מרדכי לרבנן, האי רשיעא למיקטל נפשי קאתי, זילו מקמיה דלא תכוו בגחלתני. תשמטו ותברחו מכאן, כדי שלא יעניש גם אתכם. ומה עושה מרדכי בשעת חירום כזו? בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם לצלותא, עומד מרדכי לתפילה, מפני שאין לנו נשק אחר, ותמיד אומנותן של אבותינו היה בפה, בכח התפילה. וגם כאשר המצב נראה חמור, הנה המן הרשע מגיע להרוג אותו, 'קם לצלותא', זהו הנשק של מרדכי, לעמוד בתפילה לפני בורא עולם.

מרדכי מתעטף בטליתו ועומד ומתחנן לפני ה' יתברך. ומה עם המן?! אריך המן עד דסליק מרדכי מצלותא, המן צריך לקחת את מרדכי ולקיים את מצות המלך לקרוא לפניו 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו', ומשמרדכי מתעכב ומאריך בתפילה, עומד שם המן ומחכה. אדהכי והכי אמר להו במאי עסקיתו, המן פונה לתלמידים ושואל אותם, אני רואה שאתם יושבים כאן באסיפה יחדיו, במה אתם עסוקים?! אמרו ליה, בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלא קומצא דסולתא ומתכפר ליה. אנחנו למדנו עכשיו סוגיא דמנחות, שבזמן שבית המקדש היה קיים אם מיישהו ח"ו חטא ועשה מה שעשה, מביא קרבן עולה ויורד, קרבן מנחה. לוקחים מהמנחת עשרון שלו קומץ אחד מלא חפנים, ומקטירים אותו על גבי המזבח, ואז מתכפר לו מה שעשה.

שמע את זה המן ואמר להו, אתי מלא קומצא דידכו ודחי לעשרת אלפים ככר כסף דידי. אומר להם המן, אם גם במצב כזה שלכאורה ידי על העליונה, טבעת המלך אצלי ואני לבדי מוזמן אל מושתה המלך והמלכה, כולם מפחדים ממני וכורעים ומשתחוים לי, ועדיין אתם לא מתייראים מכלום ויושבים ועוסקים בתורה ולומדים בעיון את הלכות הקרבנות, 'אתי מלא קומצא דידכו', בא הקומץ קמח הזה שעולה פרוטות, וביטל את הקטרוג של עשרת אלפי ככר כסף שהבאתי. כאן נותן המן הודאת בעל דין ומודה שעסק התורה שלהם בעיני הקרבנות, איבד אותו. ואכן כך היה, ונתלה המן באותו היום לעת ערב על העץ.

עד כאן דברי הגמרא. אומר החפץ חיים, לכאורה יפלא, האם בעת כזאת, שיש מלשין על האדם שרודף אחר נפשו בכל שעה להמיתו ממש, נכנס לאותם הרגעים הקשים שעברו אז על בית ישראל, וננסה להבין מה היה אז המצב. המן הרשע שכוחו היה עצום כמשנה למלך אחשוורוש, רודף אחרי היהודים בכל מה שיכול ו'ליכא דידע לישנא בישא כהמן', וכבר המצב ביש והאגרות שכתוב בהם 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד' חתומות בחותם טיט וכבר כל אומות העולם מצחצחים את הסכינים, האם בזמן כזה מסוגלים ללמוד בעיני קרבנות?!

אלא, אומר החפץ חיים, פה מבואר הסוד הזה שלימד אותנו הזהר הקדוש. הוא הדבר שכתוב בזהר, דזכות לימוד הקרבנות מועיל כל כך שאפילו מי שהוא מיוחד ללמוד קטגוריה על

האדם לא יכול לעשות לו רע אלא טוב, השטן בכבודו ובעצמו שהתפקיד שלו ללמד קטגוריה ולעורר את מדת הדין, לא יכול לעשות לו רע אלא טוב בלבד, וענין זה התקיים אצל המן. דווקא במצב חמור שכזה יושבים מרדכי ותלמידיו ועוסקים בעניני הקרבנות, כי זה מה שיביא את המפלה של המן כמו שהודה בעצמו ואמר 'אתי קומצא דידכו ודחי עשרת אלפים ככר כסף דידי', ועל ידי הלימוד הזה עצמו סיבב המן עצמו את מפלתו להביא ישועה לישראל.

שהרי ידוע דלית מאן דמעורר קטגוריה כהמן כמו שאמרו לית מאן דידע לישנא בישא כהמן, ולבסוף על ידי דיבורו בעצמו נסבב באותו היום גדולה ותפארת למרדכי. שהרי מי הפיל את המן ומי הקיץ עליו את הקץ וגרם לכך שיסירו מעליו את ראשו? - הוא עצמו. וכך אמר הפסוק, 'ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך', הרי בוודאי המלך רוצה לכבד ולתת את הכבוד הגדול לי, ולכן אומר המן 'איש אשר המלך חפץ ביקרו יביאו לבוש מלכות' וכו', ואז אמר לו אחשוורוש, יפה אמרת, שפתים ישק משיב דברים נכוחים, לך ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך.

נמצא שעל ידי לימוד הקרבנות, המן המקטרג והמשטין התהפך ובעצמו גרם והביא את הטובה והישועה לישראל. וכיצד קרה כל זה? - על ידי זכות לימוד הקרבנות, כמו שאמר המן בעצמו 'אתא מלא קומצא דידכו וכו' כי הלימוד שלמדו התלמידים ההם עלה להם כמו הקרבן, וכמו שפירש מהרש"א. ומסיים החפץ חיים: וזהו שספרו לנו חכמינו ז"ל מעשה מרדכי ולימודו עם התלמידים, להורות שאפילו בעת שצר לאדם מאד, יש לו מצוקה פרטית או כללית, לא יפטר עצמו מלימוד עניני הקרבנות דבר יום ביומו וכמו שעשה מרדכי אף שאחר חורבן הבית היה, וזכות זו יכולה להצילו מכל צרה, עד כאן דבריו הנפלאים של החפץ חיים זצ"ל. זיע"א.

בעסק תורת הקרבנות נזכה לשמירה וברכה כזה וכבא

לפני מלחמת המפרץ מהדורא קמא, מלחמת המפרץ הראשונה, היה מאן דהו שצילם את הפרק הזה של החפץ חיים מתוך הספר 'תורה אור', ותלה את הדף בבתי כנסיות ובתי מדרשות. כי כאשר נמצאים אנחנו במצב כזה שיש צורך יהודים, המן בן זמננו, שרוצה לכלות ולהשמיד את ישראל, אין לנו נשק אחר מלבד הנשק הזה של לימוד הקרבנות, ואז בוודאי שגם המן זה סופו יהיה כשל המן הראשון. ומה טוב היה אם בני תורה יעמידו שיעורים נוספים בעניני הקרבנות, ואין מה להתיירא מהלימוד הזה ומי שינסה יראה שהכללים הבסיסיים בעניני הקרבנות שווים לכל נפש וכל אחד יכול ללמוד ולהבין, והנה לנו, זה עתה ראינו מה אפשר להרוויח באמצעות זה, שאפילו המן הרשע עצמו בא והודה שהוא נכשל ונאבד בגלל זה.

ועכשיו שפרשת זכור חלה בפרשת ויקרא, אנחנו נדרוש סמוכין, ונלמד ממה שהודה המן הרשע בעצמו על מעלת וחשיבות וערך לימוד הקרבנות, על חובתנו להתאמץ יותר בלימוד הענינים הללו. וכל אחד ואחד יראה בעצמו להתאמץ מעט וללמוד את הקדמת הרמב"ם למסכת זבחים או את לימוד הפסוקים עם פירוש רש"י, וכיוצא בזה, וכשאדם ילמד את זה פעם ופעמיים יראה איך שבכל פעם ופעם מתווספת לו עוד הבנה ועוד עומק, והזכויות האלו יעמדו לכל בית ישראל.

ואם אכן נעסוק כולנו בתורת עניני הקרבנות, כבר לא יהיו נוגעים אלינו שלשת הסיפורים שבהם פתחנו. אין לנו את החשש שנדמה לאותו אחד ששובר את החביות ומבקש העלאה בשכר, ואין לנו את החשש שנהיה כמו אותו אחד שהכין מונגת הדפסה לזייף שטרות כסף, ואין לנו את הפחד שאנחנו עצמנו כמו אותו אחד ששחרר וחילץ מהבור את אסיר המלך. מדוע? - כי זו התקנה שיש לנו וזאת העצה היעוצה איך לצאת זכאים מכל משפט, בזה ובבא, וכמו שכתב החפץ חיים.

הזהירות בעניני בין אדם לחבירו בימי הפורים

ענין אחר שרצינו להזכיר. אנחנו נמצאים עכשיו בערב פורים, שהוא מועד קדוש ונורא. לדאבוננו הרב יש כמה קלקולים חמורים במועד הזה, ונדבר על שנים מהם.

קלקול אחד יש עם כל ענין הנפצים והקפצונים המקפיצים למיניהם. הדברים האלו מסוכנים תרתי משמע. מסוכנים כיון שהם מסכנים אחרים, ומסוכנים כיון שמי שמשתמש בדברים האלו מסכן את עצמו, שיקרא לעולם 'רוצח' או ספק רוצח. בעצמי אני יודע על אחד שזרק נפץ כלשהו, ואשה הפילה את פרי בטנה רח"ל מרוב הבהלה שאחז בה. כמובן שהוא עכשיו בוכה ומתחרט, 'לא התכוונתי', 'חבל שעשיתי' וכיוצא בזה, אבל הדם שנשפך, לחובת מי נזקף?!

אבל גם לולי הסכנה שיש בהם, וכי זה תענוג וקורת רוח לאדם שזורקים עליו דברים כאלו?! אחד הולך לו ברחוב ולפתע מישהו זורק לידו איזה חזיו זכר לסקאד... ובמיוחד שיש כאלו המדקדקים לזרוק את זה בשעת לילה באיזו פינה חשוכה, וזורקים את זה ליד רגליו ומזכים אותו לעשות 'קדוש קדוש קדוש' גם בלילה... המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים (קדושין כד:), ומי צריך את החיובים האלו בדיני שמים?!

מאי דסני לך לחברך לא תעביד (שבת לא). אף אחד לא היה רוצה שיעשו לו את זה ויפחידו אותו, ולכן גם עליך מוטל שלא לעשות את זה. זה נראה כאילו זה דברי שחוק בעלמא, ו'מה כבר יש, זה בסך הכל ילדים שמשחקים, תן להם לשחק', אבל זה לא כך, וכל אחד שהיו עושים לו את זה בחצות הלילה היה מדבר אחרת... וכל אחד שיש בידו למנוע את הדבר הזה, תבוא עליו הברכה.

והדבר השני עליו נעורר, מענין לענין באותו ענין, הוא הענין של התחפושות. אחד המשתתפים כאן בשיעור סיפר לי שהיה ילד אחד שהתחפש לגורילה מפחידה ובא והפחיד את הבן שלו, והבן שלו בן החמש כל כך נבהל ונחרד, ששנים לאחר מכן לא העז לישון לבדו בלילה, ותמיד היה מוכרח שמישהו ישן אתו יחד. זהו 'גרמא בנוקין', ומי התיר לעשות דבר כזה?! כל כך הוא רוצה לזכות את הרבים, שמתחפש לאיזו דמות מפחידה לגרום לאחרים לעשות תשובה מיראה!?!...

ובכלל, צריך לדעת שהענין של התחפושות זה לא דבר של מה בכך. אחד אומר, 'מה כבר יש אם התחפשתי לזה או לזה', אבל בספר ארחות רבינו על הנהגותיו של רבינו הגדול הסטייפלער זצ"ל, מסופר שאמר הסטייפלער שהוא בחן בדק וראה שכל מי שהתחפש בפורים להמן, עזב באותה השנה את הישיבה. הווי אומר שהענין הזה של התחפושות הוא לא ענין פעוט אלא יש בו עומק.

למה ועל מה צריכים להתחפש באופן פסול, אם מצד עצמו ואם מצד שמפחיד ומבעית את חבירו?! אפשר להתחפש בתחפושת כשרה, כגון להתחפש לקופה של צדקה, ואנשים יתנו צדקה ואף אתה תוסיף משלך, ותשים את הכסף בצדקה... או למרדכי היהודי וכדומה. **כלל** הדברים, יש הרבה פרצות בדברים האלו, וכל אחד ואחד בתוך ביתו צריך לשמור מכל משמר שהילדים שלו לא יהיו בכלל אלו, שלא יגרמו חלילה להבעית ולהפחיד אנשים. אלו הדברים שהזמן גרמן, שצריכים אנחנו להתחזק בהם, וכמוכן כפי שהזכרנו עלינו להתחזק בעסק התורה ובחביבות עסק לימוד הקרבנות, וה' יהיה בעזרנו ומי שעשה ניסים לאבות בימים ההם יעשה ניסים לבנים בזמן הזה, ונזכה כולנו לבשורות טובות ולגאולה שלימה אמן ואמן.

א. בענין שאין לוקין על לאו הגזל

ויקרא (ה' כ"ג): "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא".

בימים אלו, שנת תשס"ו, יצא לאור עולם ספר חשוב הנקרא בשם "עבד שלמה", על פירוש רש"י לתורה, חיברו חד מן קמאי רבינו משה גבאי ז"ל, דיין בתקופת הריב"ש ושאריו של הרשב"ץ, וראיתי לו שם בראשית (ד' י"ג דף ע"א) שכה כתב: "גזל אפילו מלקות אין חייבים עליו, שהרי ניתן להשבון". ונעלם ממני ולא ידעתי מדוע כתב כן שהטעם שאין לוקין על הגזל הוא משום דהוא לאו הניתן להשבון, ולא כתב דהטעם הוא משום דגזל הוא לאו הניתק לעשה דוהשיב את הגזלה, כאומרם להדיא בחולין (קמ"א א'), ועיין מכות (ט"ז א'): "והא איכא גזל דרחמנא אמר לא תגזול - והשיב את הגזלה".

וזו לשון הרמב"ם בספר המצוות (עשה קצ"ד): "מצוה קצ"ד היא שצונו להשיב את הגזלה בעצמה אם היא נשארה בעצמה, ותוספת חומש, או לתת דמיה אם נשתנית, והוא אמרו יתברך והשיב את הגזלה אשר גזל, וכבר בארו במסכת מכות שלא גזל הוא לאו שנתק לעשה ואמרו רחמנא אמר לא תגזול והשיב את הגזלה", ועיין בספר המצוות שם (לאוין רמ"ה), ובספר החינוך (מצוה קכ"ט ומצוה רכ"ט) ודוק.

ויש חילוק בחומר הלאוין הללו, דהנה אנן קיימא לן שהעובר עבירה שלוקין עליה נפסל לעדות ככתוב בשלחן ערוך חו"מ (סימן ל"ד סעיף א'), והגאון רבינו יהונתן ז"ל בספרו תומים שם (אות א') כתב לחלק שאם עבר על לאו שניתק לעשה נפסל לעדות, אבל אם עבר על לאו שניתן לתשלומין אינו נפסל לעדות, ובזה תירץ תמיהת הכנסת הגדולה והמשנה למלך ע"ש, הרי שיש נפקותא גדולה בזה ודוק. [ובקונטרס שכתבתי בס"ד בשנת תשל"ג הארכתי בדברות הגאון התומים ואכמ"ל].

והרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות גזלה ואבדה (פ"א ה"א) כה כתב: "כל הגזול את חבירו שוה פרוטה עובר בלא תעשה שנאמר לא תגזול, ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקן לעשה שאם גזל חייב להחזיר שנאמר והשיב את הגזלה אשר גזל זו מצות עשה, ואפילו שרף הגזלה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו", הרי מבואר שהטעם שאין לוקין על הגזל משום דניתק לעשה דהשבה, אמנם נכון אם אינו בר השבה כגון ששרף החפץ ובטל עשה דהשבה, גם כן אינו לוקה דעדיין איתא בתשלומין, מכל מקום עיקר הדבר דהוי ניתק לעשה, והא היה לו לנקוט ולכתוב בספר עבד שלמה וצ"ב.

ובספר פרדס יוסף ויקרא שם כתב: "הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה קצ"ד) כתב דאף בדמים מקיים מצות עשה והשיב את הגזילה, ובחגיגה (ט' א') פירש רש"י דיכול להחזיר דמי גניבתו ויהיה מתוקן מחטא, מבואר דמקיים מצות עשה והשיב בהחזרת דמים, ובריטב"א מכות (ט"ז א') בשם רמ"ה דמצות עשה והשיב רק אם משיב הגזילה בעין, ועיין הגהות אמרי ברוך (חו"מ סימן ל"ד לט"ז סק"ז) לבאר דברי הרמב"ם שחשב שני לאוין לאו הניתק לעשה ולא הניתן לתשלומין. ועיין שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא (י"ד סימן ע"ז) ובשו"ת שיבת ציון (סימן ק'), ושו"ת חוות יאיר (סימן קצ"ג), ובחמדת ישראל ח"א (ד"א ע"ב אות מ"ב) ובספר פרי חיים ויקרא (ה' י"ט ד"י ע"ב) עכ"ל.

מערכות

בענין איסור סחורה בדברים האסורים באכילה

[מהדורה שניה]

אסרו אלא במידי דאכילה מטעם גזירה שמא יבוא לאכלו ע"ש, והא דכתב "ולא אסרו" כבר ביארו הט"ז הפרי חדש (יו"ד שם) שלפי שהאיסור וההיתר אינם מפורשים במקרא אלא שהכתוב מסרו לחכמים.

ובן הוא [שמן התורה איסור סחורה בדברים האסורים] שיטת התוספות בבא קמא (פ"ב ב' ד"ה ולא), ובפסחים (כ"ג א' ד"ה א"ק), והרא"ש בפסקיו בבא קמא (שם), ורבינו שמחה משפירא, הובאו דבריו בספר שבלי הלקט ח"ב (סימן ט"ל), ובספר אור זרוע (הלכות שביעית סימן ש"ל) ובשו"ת מהר"ם ב"ר ברוך מרוטנבורג (סימן ת"ב), והסכימו עמו שם האור זרוע ומהר"ם מרוטנבורג, וכן דעת הרא"ה הובא בנימוקי יוסף בבא קמא (שם במשנה דאין מגדלים), והשבלי הלקט הובא בברכי יוסף שם, ורבינו ירוחם (חלק אדם נתיב ט"ו אות כ"ז), והרב המאירי הובא בשיטה מקובצת בבא קמא (פ"ב ב' ד"ה באותה), ושו"ת תשב"ץ ח"ג (סימן רצ"ב), וכן העלו הרב משאת בנימין, ומהר"ם די בוטון הובאו בכנסת הגדולה יו"ד (סימן קי"ז הגה"ט אות ב'), ומהרש"ל בים של שלמה בבא קמא (פ"ז סימן ל"ו וט"ל), וכן העלה בספר בני יעקב הובא בפחד יצחק (ערך סחורה), וכיון שכן מסתבר לן מה שכתב הפרי חדש שם שדעת הרמב"ם שאיסור סחורה מן התורה הוא.

והנאון נודע ביהודה (מהדורה תנינא יו"ד סימן ס"ב) שלאחר שצדד בדעת התוספות שיש לומר דסבירא להו דאיסור סחורה מדרבנן כתב: "ועתה לא מצינו לשום אחד מן הפוסקים

מסכת שביעית (פ"ז מ"ד): "צידי חיה עופות ודגים שנודמנו להם מינים טמאין מותרים למכרן. רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר, ובלבד שלא תהא אומנותו בכך, וחכמים אוסרים".

וראיתי לנכון לקבוע כאן הערה אחת בענין זה של איסור סחורה בדברים האסורים שכתבתי בשנת תשל"ג לפ"ק, וכבר זכיתי להדפיסה בס"ד בקובץ התורני היקר "עולת החודש" דסאטמאר גליון מנחם אב תשל"ז, וכאן באו הדברים שלמים עם הוספות בס"ד.

בשו"ת אורח לחיים יו"ד (סימן י"ג די"ז ע"ג) כתב הגאון המחבר רבי חיים סגל ז"ל אב"ד ראצקי: "לפי מה שכתבתי דעיקר איסור סחורה בדבר האסור מדרבנן", ועל זה העיר שם הרב המגיה הגאון מהרי"ח דייכעש ז"ל: "ובאמת דעת כל גדולי הראשונים דאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, הלא המה הרשב"א ז"ל בחידושו לבבא קמא (פ"ב א'), ובתשובותיו ח"א (סימן ש"א), וראיתי בספר ברכי יוסף יו"ד (סימן קי"ז אות א') שכתב דמתשובת הרשב"א ח"ג (סימן רצ"ב) משמע שהוא מדרבנן ע"ש, ובמחכ"ת נעלמו ממנו דברי הרשב"א בהני שני המקומות הנ"ל, ומה שכתב בתשובה דח"ג "דאסרו בדברים העומדים לאכילה גזירה שמא יבוא לאוכלם", טעמא דקרא מפרש, וכן כתב אחד מגדולי תלמידי הרשב"א ז"ל הוא מהר"ם חלאה ז"ל בחידושו לפסחים (כ"ג א') איסור זה של סחורה בדברים האסורים מן התורה הוא ולא

והנה מה שכתב הגאון הנ"ל שדעת הרשב"א ז"ל דאיסור סחורה מן התורה והביא כן משני מקומות בחיבורי הרשב"א, ותרומה לדברי הרשב"א בתשובתו ח"ג שלא יסתרו דבריו, ועיין פרי חדש יו"ד שם, הנה עיין בשדי חמד (מערכת א' כלל קכ"א ד"ה ונראה וד"ה ובדין) שהביא עוד מגדולי בתראי כמו הגאונים מהרח"ש ומהר"ש יונה ז"ל שהסבירו דברי הרשב"א ז"ל היטב ושאלו סתירה בדבריו ודעתו דאיסור סחורה מן התורה ע"ש, וכן מצאתי לגאון נר המערבי רבי יצחק ׳ וואליד ז"ל בשו"ת ויאמר יצחק יו"ד (סימן ע' דג"ד סע"ב וע"ג) שהאריך להסביר דברי הרשב"א ז"ל שדעתו שאיסור סחורה מן התורה ושאלו שום סתירה בדבריו עש"ב. [ובשו"ת מהרש"ם ח"ב (סימן ר') ובהגהות עיטור סופרים שעל שו"ת יד סופר (סימן י"ז אות ד')] לא ראו לכל דברי גדולי בתראי שהסבירו היטב דברי הרשב"א דח"ג, ושאלו סתירה בדבריו ע"ש].

וידוע הוא שבדברי רבינו הגדול הרשב"א ז"ל, אכן מצויות סתירות, וכאשר הבאתי בחיבורי ברית יעקב (דף רמ"ד), ובחיבורי כרם יעקב (דף מ"ב), ובחיבורי תפארת יצחק (דף פ"ח), ובחיבורי שם בצלאל (דף קפ"ט) ע"ש.

ובאמת גם אם באמת היתה סתירה קיימת בדברי רבינו הגדול הרשב"א ז"ל בענין זה של איסור סחורה בדברים האסורים אם הוא מן התורה, ולא היינו מוצאים אופן לתרץ דבריו, מכל מקום ברור ופשוט שהיה לנו לנקוט לעיקר שדעת הרשב"א ז"ל שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה, כי מסורת היא מגאוני הדורות ע"ה שכל פוסק הסותר דברי עצמו, אומרים סמי חדא מקמי תרי ועושים עיקר כמו שכתב ברוב המקומות כנודע, עיין מה שהבאתי בזה מפי סופרים

הראשונים שיהיה מפורש בו שאיסור סחורה בדברים טמאים הוא מן התורה, שלא מצינו זה אלא בדברי התוספות, ולפי מה שכתבתי גם דברי התוספות אין מוכחין כן" עכ"ל, ובמחכ"ת מלבד מה שנעלם ממנו כל דברי הראשונים הנ"ל דסבירא להו דאיסור סחורה מן התורה הוא, עוד נוראות נפלאתי איך הנודע ביהודה לא עיין בדברי הרא"ש והנמוקי יוסף (בבא קמא שם) שכתבו להדיא דאסור מן התורה ובדבריהם לא נוכל בשום אופן להעמיס מה שהוא העמיס בדברי התוספות. ועיין בספר באר יעקב (יו"ד סימן קי"ז) שהוכיח שדעת מהרש"ל שאיסור סחורה דרבנן, ובמחכ"ת נעלמו ממנו דברי מהרש"ל בים של שלמה שהבאתי שכתב להדיא שהוא מן התורה, ועיין סמ"ע (סימן ת"ט אות ד'), ובספרי נתיבות ירושלים הארכתי הרבה בזה להשיג על דברי האחרונים ואכמ"ל", אלו דברי הגאון מהרי"ח דייכעס ז"ל. [נספרו נתיבות ירושלים לא ראיתי מימי].

הרי שהביא לנו **שלוש עשרה כוכביא**, מרבתינו הראשונים כמלאכים ע"ה, הסוברים דאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה ודוק היטב.

ובס"ד לקמן הבאנו שגם דעת רב סעדיה גאון, (עיין בהערות לרבינו בחיי ויקרא י"א דף ת"ס), והרי"ף, והרמב"ן, ותלמידו רבי דוד בונפיד ז"ל שאיסור סחורה מן התורה, ורבנו בחיי ויקרא (י"א דף ת"ס ועיין הערה שם) עוד יש להוסיף רבינו הר"ש משאנץ בתוספותיו לפסחים (כ"ג א') ורבינו פרץ בתוספותיו פסחים שם, וספר האגודה פסחים (פ"ב סימן י"ז), וכן סובר אותו ראשון עלום שם בחידושי תלמיד הרשב"א לבבא קמא (ע"ט ב'), ולפי זה יש לנו **עשרים** מרבתינו הראשונים ז"ל הסוברים כן, ועיין לקמן.

הרשב"א ז"ל ודוק היטב, ועיין בשו"ת ויאמר יצחק שם,

ומה שכתב הרב הנ"ל בדעת הרמב"ם שיש לנקוט בדעתו שסבירא ליה דאיסור סחורה מן התורה: "כיון שכן מסתבר לך מה שכתב הפרי חדש שם שדעת הרמב"ם שאיסור סחורה מן התורה הוא", כוונתו לומר שאחר שכמעט כל הראשונים סוברים שאיסור סחורה בדברים האסורים, וכמו שהביא שם וכנ"ל, יש לנו לנקוט שבדאי כך דעת הרמב"ם, שמסורת בידנו שכל פוסק שאין גילוי בדבריו אומרים אנחנו שדעתו כדעת רוב הפוסקים, וכמו שלימדנו להועיל רבינו החבי"ב ז"ל בספרו כנסת הגדולה חושן משפט (סימן תי"ז הגה"ט אות ו') כתב: "כיון שדעת הרא"ש אינה מבוררת, מסתמא יש לנו לייחס דעתו שהיא כדעת רוב הפוסקים", ובכללי הפוסקים שלו (אות נ"ה) כה כתב: "פוסק שלא נמצאת סברתו מפורשת אין לנו לייחס לו אלא סברת הרבים והגדולים, כן כתב בשו"ת הראנ"ח ח"א (סימן ק"ט) ע"ש, ובס"ד כבר הארכתי בזה בחיבורי ברכת יעקב (סימן א' אות ב') והבאתי שכן כתבו הפוסקים ביותר **משבעים** מקומות ע"ש, ועיין בזה בחיבורי כנסת חיים (דף קמ"ה), ובחיבורי יד סופר ח"ב (דף ק"ז), ובחיבורי אות יעקב (דף ל"ה), ובחיבורי ברית יעקב (דף ל"ו ודף ק"ח, ודף ק"ל, ודף רפ"ד, ודף רצ"ג, ודף רצ"ד), ובחיבורי תפארת יצחק (דף י"ח, ודף ע"ו, ודף ק"י, ודף קי"ד, ודף קנ"ב), ובחיבורי כרם יעקב (דף כ"ה, ודף ע"ז, ודף רל"ג), ובחיבורי נר יהודה (דף ק"ב, ודף קל"ה, ודף קפ"ז), ובחיבורי זכות יצחק ח"ב (דף ק"ס), ובחיבורי ברכי נפשי ח"א (דף ע"ח) ע"ש.

ובאמת זולת האמור לעיל, בס"ד מצאתי לרבים ושלמים שכתבו והוכיחו שאכן כן דעת הרמב"ם ז"ל שאיסור סחורה

וספרים בחיבורי כנסת יעקב (דף קכ"ב), ובחיבורי ברכת יעקב (דף ק'), ובחיבורי נר יהודה (דף קפ"ז), ובחיבורי תפארת יצחק (דף ק"ד) ע"ש, וכאן מבואר שברוב מקומות סובר הרשב"א ז"ל דאיסור סחורה מן התורה, וכך היינו צריכים לנקוט בדעתו וז"ב.

הא חדא, ותו הרי קיימא לך שכל פוסק שסותר דבריו יש לעשות עיקר עם סברתו המתאימה עם סברת רוב הפוסקים, וכאשר הארכתי בזה בס"ד מפוס רבנן נ"ע בחיבורי ברכת יעקב (דף ק"א, ודף ר"ה, ודף רכ"ה), ובחיבורי כרם יעקב (דף קל"ח), ובחיבורי נר יהודה (דף קי"ג, ודף קי"ח, ודף קפ"ז), ובחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף קל"ח) עיין שם בארוכה וצרף לכאן.

והרי כאן הרי כל רבותינו נ"ע אומרים פה אחד ודברים אחדים דאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה הוא וכמו שיראה המעיין בכל דברינו כאן, ואם כן בודאי שאף הרשב"א ז"ל סובר כן ואין בזה סרך פקפוק ודוק.

ומה גם שתלמיד הרשב"א לבבא קמא יגלה לדעת רבו הרשב"א

אבל כל זה אינו נצרך לכאן אלא להתלמד למקום אחר, כי כבר כתבתי לעיל שרבנן ז"ל הסבירו וביארו היטב דברי הרשב"א ז"ל ושאין נפתל ועיקש במשנתו השלמה והוא סובר בביורר ובלי ספק שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה הוא ודוק היטב.

והנאון מהרי"ד זינצהיים ז"ל בספרו מנחת עני ח"ב (סוף ערך איסור סחורה דף י"ט ע"א) כתב שהרב קהלת יעקב והרב קרבן אליצור הוכיחו שדעת הרשב"א כדעת הגליון תוספות שהביא התרומת הדשן ע"ש, ולהאמור כאן מכמה טעמי תריצי אין לנקוט כן בדעת

כן טפי עדיף למימר דהכי סבירא ליה משום דמסתמא בשיטת הרי"ף רביה אמרה, והגאון מהרד"ף בשו"ת מכתם לדוד או"ח (סימן י"ח) כתב: **"ניחא לן למדחק כל מאי דמצינן כי היכי דלא ליפלוג הרמב"ם על הרי"ף רבו"** וע"ש, ובס"ד הארכתי בזה למאד מאד בחיבורי וזאת ליהודה ח"א (סימן ד' דף ל"ב ואילך) והבאתי שכך כתבו **עשרות** מרבתינו הפוסקים ראשונים ואחרונים נ"ע, עיין שם וצרף לכאן.

ולאור כל האמור כתב בוויאמר יצחק (שם דנ"ד רע"ב) שאחר שמרן ז"ל בשלחן ערוך העתיק דברי הרמב"ם להלכה פסוקה, ודעת הרמב"ם שאיסור זה של סחורה בדברים האסורים מן התורה בודאי שגם מרן ז"ל סובר דאיסור זה מן התורה ע"ש. [והגאון מלובלין ז"ל בשו"ת אמרי שפר (סימן כ"ב ד"ה והנה): "מלשון הרמב"ם והשלחן ערוך שכתבו דחוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה מפורש דאיסור סחורה מן התורה, או כמו שכתב הט"ז שאין כח ביד חכמים לאסור מה שמפורש בתורה" וכו' ע"ש].

וזולת זה אחר שדעת תלת עמודי ההוראה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש ז"ל שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה יש לנו לומר שכך פוסק גם מרן ז"ל, לאותם פוסקים הנוקטים כלל זה עיין בחיבורי ברכי נפשי ח"ב (סימן ז') ודוק היטב.

ושם בוויאמר יצחק (דנ"ד ע"ד ד"ה גס) הביא שבמכתם לדוד (שם) כתב שדעת הרמב"ן ז"ל דאיסור סחורה מדרבנן, והוא ז"ל העיר שהרמב"ן סובר שאיסור זה מן התורה וכמו שכתב בשו"ת מהר"ם די בוטון (סימן ה') ע"ש, ואין ספר זה תחת ידי, ואכן מאד מסתברא כוותיה שגם דעת הרמב"ן ז"ל שאיסור זה מן התורה, כיון שרחוק מאד שתלמידי הרמב"ן

בדברים האסורים מן התורה, ולדוגמא אציין שכן כתבו בשו"ת פני משה ח"א (סימן ג' ד"ה ע"ג), והובא בשתיקה כהודאה בספר ארעא דרבנן (מערכת א' כלל כ"ה), וכן כתבו בשו"ת מהרח"ש ח"ג (סימן ט"ז), ובמשנה למלך הלכות מאכלות אסורות (סוף פ"ח), ובספר מעשה רוקח על הרמב"ם (שם דקי"ט ע"א), ובמראה הפנים על ירושלמי בבא קמא (סוף פ"ז), ושו"ת מכתם לדוד יו"ד (סימן י"ד דס"ה ע"א וע"ב וע"ג), ושו"ת ויאמר יצחק יו"ד (שם דנ"ד ע"א), ובשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה (ח"ב סימן ב'), ובשו"ת כתב סופר יו"ד (סימן ע"ג), ובשו"ת מצות כהונה (סימן ל"ו דכ"ז ע"ב), וזבחי צדק יו"ד (סימן קי"ז אות כ"א), ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (סימן צ"ח), ובספר אור שמח על הרמב"ם שם, ועוד הרבה, ועיין ישועות יעקב יו"ד (סימן קי"ז) ע"ש. ועיין בערוך השלחן יו"ד (סימן קי"ז אות ו') שאף שכתב בדעת הרמב"ם ז"ל אין הכרע, מכל מקום שם (אות ז' ואות י"א) כתב דהרמב"ם סובר דאיסור סחורה מן התורה ע"ש ודוק. ועיין לגאון חיד"א ז"ל בספרו יעיר און (מערכת א' כלל ס"ח) ודוק.

ובפרט יש לנו לנקוט כן לפי מה שכתב בשו"ת מכתם לדוד (שם) שדעת רביה דהרמב"ם ז"ל הוא רבינו הגדול הרי"ף ז"ל היא שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה ע"ש, וקבל והסכים לדבריו הגאון רבי יצחק נ' וואליד ז"ל בשו"ת ויאמר יצחק (שם דנ"ד רע"ד ד"ה גס) ע"ש, ולפי זה בודאי הגמור יש לנו לנקוט שכך סובר גם הרמב"ם ז"ל אחר שלימדונו רבותינו ז"ל דהרמב"ם סובר כרבו הרי"ף ז"ל, וכלשון מרן ז"ל בבית יוסף בבית יוסף חו"מ (סימן קט"ו ס"ה וכתב עוד הרמב"ם): **"וכל מה שאפשר להסכים סברת הרמב"ם עם סברת הרי"ף יש לנו להסכים"**, ובבית יוסף יו"ד (סימן ל"א ד"מ סע"א): **"ולענין הלכה כיון שהרי"ף סובר כן והרמב"ם אפשר לפרש דבריו**

יש להעיר "כי המעיין בביאור הראב"ד לתורת כהנים (פרשת שמני) יראה שמתבאר דסבירא ליה דעיקר איסור זה מדרבנן והכריח כן בראיה" כלשון שו"ת חלקת יואב יו"ד (סימן י"ח דמ"ד ע"ב), וכבר זכה בזה בשו"ת עמודי אש (סימן י"ג אות ב' דס"ח ע"ג) ע"ש. [ויש להבין מדוע לא עמד בחלקת יואב שם, שלפי פירוש רש"י ז"ל בסוגיא אלא ראית הראב"ד ז"ל וכדכתב בעמודי אש שם].

ובאמת בגוף הענין כבר כתבתי במקומו בס"ד שכלל זה שכל שהראב"ד לא השיג על הרמב"ם שמע מינה דכרמב"ם סובר, לדידי צע"ג, והבאתי מקומות לעשרות עשרות **קרוב למאתיים** שהראב"ד ז"ל לא השיג על הרמב"ם ז"ל ובמקום אחר גילה שאינו סובר כרמב"ם, ולפי שעה עיין בזה בחיבורי כנסת חיים (דף ט' ודף ק"ג) ובחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף קל"ד) עש"ב, ועיין גם בחיבורי אות יעקב (דף כ"ה) ע"ש, ועוד יתבאר בס"ד.

וכתב רבינו הגדול מאיר עיני ישראל בתורתו השדי חמד ז"ל (פאת השדה מערכת א' כלל ד' ד"ה והמורם): "דמי פומיה דרב יצ"ו כמאן דלא ידע שדעת הרבה מרבוותא קמאי ובתראי שמן התורה מותר לעשות סחורה בדברים האסורים באכילה, ורק מדרבנן הוא דאסור וכו', וכי היכא דלעשות סחורה לדעת רובא דרובא אינו אלא איסור דרבנן, הכא נמי ענין ביטול [איסורים] אינו אלא מדרבנן" ע"ש.

ועיין לו ז"ל שם בשוירי הפאה (מערכת א' כלל י"ג) שחכם אחד כה העיר לו: "כתב מר לעשות סחורה בדבר האסור לאכילה לדעת רובא דרובא אינו אלא איסור דרבנן, ולא ראה כ"ג נ"י בספר אורח לחיים יו"ד (סימן י"ג בהערה) שבאמת דעת גדולי הראשונים ז"ל

המובהקים הרשב"א והרא"ה יכתבו בפשיטות דאיסור זה מן התורה, ולא יזכירו כלל דעת רבם הגדול הרמב"ן ז"ל הסובר שאיסור זה מדרבנן וכנודע, וזו לשון הגאון רבי יוסף שאול נתנון ז"ל בהגהות יד שאול יו"ד (סימן כ"ח סעיף ט"ז): "ותימה על הרשב"א ועל הרא"ה שהם שותי מימי הרמב"ן ז"ל שלא יזכירו דברי הרמב"ן ז"ל", והגאון רבי יהודה עייאש ז"ל בספרו מטה יהודה (סימן קנ"ב סוף אות א') כתב: "ומסתמא הרשב"א בשיטת הרמב"ן רבו אמר לדבריו", וכן הרשב"ן ז"ל גריר טובא אחר הרמב"ן ואין מנהגו להתעלם מדברי הרמב"ן ועיין בזה בחיבורי ברית יעקב (דף קס"ט), ואחר שהרשב"ן כתב בפשיטות דאיסור זה מן התורה היה לו להזכיר דעת הרמב"ן הסובר דאיסור זה מדרבנן, ומדלא עשה כן שמע מינה כמו שכתב מהר"ם די בוטון דאף הרמב"ן ז"ל סובר דאיסור סחורה מן התורה, ובפרט לפי מה שבעזה"י מצאתי לתלמיד הרמב"ן הוא רבינו דוד בונפיד ז"ל בחידושויו לפסחים (כ"ג א' דקכ"א ע"א) שכתב בפשיטות דאיסור סחורה מן התורה ע"ש, ובודאי לא היה מתעלם מדעת רבו הרמב"ן ז"ל, ועיין בחיבורי ברכת יעקב (דף ק"ח), ומה גם שיש לצרף מה שהבאנו לעיל שמסורת בידנו שכל פוסק שאין גילוי בדעתו יש לנקוט שסובר כסברת רוב הפוסקים ומינה נמי לרמב"ן ז"ל ודוק.

ודע דמה שכתב במכתם לדוד (שם דס"ה ע"א): "וגם הראב"ד לא השיגו לרמב"ם ושמע מינה דבשיטתו קא"י עכ"ל, ומינה נמי לפי זה שאף הראב"ד ז"ל דאיסור סחורה מן התורה, וכן הוא להדיא שם בשו"ת מכתם לדוד יו"ד (סימן נ"א דקל"ז ע"א, וסימן נ"ד ד"ה האמנם דקל"ח ע"ג) שכל שהראב"ד לא השיג על הרמב"ם כמותו סובר ע"ש.

מדאיכא אי אלו פוסקים הסוברים דהוי דרבנן, כי כן דרך וארחות הפוסקים להשתמש בלשון "כל" הפוסקים אף שיש מיעוט חולקים, כיון שאינם עולים בשם וכסברא יחידא יחשבו, וכמו שכתב רבינו השדי חמד **עצמו** שם בחלק הכללים (מערכת ל' כלל ק"ל ד"ה והרב פני): "מה שכתב שכן פסקו "כל" הפוסקים, כוונתו רוב ככל הפוסקים ולא כל ממש, דהא איכא סמ"ג וספר כריתות, אלא ודאי כונתו דרוב הפוסקים", ומצאתי שכבר כתב כן רבינו החבי"ב ז"ל בספרו כנסת הגדולה חו"מ (מהדורה קמא סימן ע' הגה"ט אות ט'): "מה שכתב מרן וכל הפוסקים שווים בזה נראה שלא ראה סברת רש"י ז"ל, וכו', ואולי כיון שלא מצינו חבר לרש"י כתב שדעת כל הפוסקים שווה בזה דסברת רש"י יחידא לית דחש לה וכן כתב מהר"ש יונה", והגאון חיד"א ז"ל בספרו מחזיק ברכה או"ח (סימן ת"ס אות א') כתב: "ומה שכתב הרשב"ץ כל הפוסקים לאו דוקא ורובם ככולם", ועיין בחיבורי יד סופר ח"ב (דף ק"ח), ובחיבורי ברית יעקב (דף רמ"ז), ועיין גם בחיבורי אור משה (דף ר"ט), ובחיבורי ציון יעקב (דף מ"א), ובחיבורי יגדיל תורה ח"א (דף פ"ט) וז"ב. [ועיין לקמן ודוק].

ותמה אני על עצמי, מדוע רבינו השדי חמד ז"ל נסמך בכל כחו על דברות הגאון נודע ביהודה ז"ל שלא מצא מי שסובר שאיסור סחורה מן התורה זולתי התוספות בפסחים, וכנ"ל, ונעלם ממני אחר שרבינו השדי חמד ז"ל כל רז לא אניס ליה ועיניו כאפיקי יונים בכל דברות רבנן בתראי כמפורסם, ולפי שעה נראה שכאן לרגע קט נעלמו מעיני קדשו זיע"א דברי רבים רבים מגאוני בתראי ז"ל שכתבו להדיא שלא כדבריו, וכדבעינן למימר לקמן בס"ד.

דאיסור לעשות סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה וכו' ועיין שם.

ועל זה השיב הרב שדי חמד ז"ל: "ספר אורח לחיים הנ"ל לא ידעתי כלל, ורחוק בעיני שיהיה מי שיעיד שדעת כל גדולי הראשונים דלעשות סחורה הוא איסור תורה, וכבר נודע שהגאון האדיר הנודע ביהודה ז"ל (מהדורה תנינא יו"ד סימן ס"ב) כתב שלא נמצא בפירוש לגדולי הפוסקים דסברי דהוא מן התורה אלא התוספות פסחים (כ"ג א') ואף זה יש לדחות וכו', ועם שאנכי כתבתי שנעלמו ממנו דברי הרא"ש ונמקי יוסף [שכתבו דאיסור זה מן התורה], מכל מקום להחליט לאידך גיסא שכל גדולי הראשונים סוברים שהוא מדאורייתא - קשה בעיני, ואני הדל לא כתבתי בפאת השדה (הנ"ל) שדעת כל הפוסקים שהוא איסור דרבנן, רק כתבתי שדעת הרבה מרבנות קמאי ובתראי הוא דמן התורה מותר ורק מדרבנן אסור וכו' עכת"ד וע"ש.

ובעניתי יש לי להעיר, חדא דהלא באמת שם בפאת השדי חמד ז"ל בדעת רובא דרובא מהפוסקים אינו אלא איסור דרבנן, וכמו שהעתיק לו הרב המעיר ז"ל. ותו אדרבה נהפוך הוא הרב המעיר לו לא כתב שדעת כל גדולי הראשונים שאיסור סחורה מן התורה, אלא רק כך כתב לו שגדולי הראשונים ז"ל סוברים הכי, ולכן אינו מדוקדק ומכוון אצלי לשון הרב שדי חמד שכתב שרחוק בעיניו שיהיה מי שמעיד שדעת כל גדולי הראשונים שאיסורו מן התורה, שאכן אף אחד לא העיד כן ואף הרב המעיר לא כתב זאת וכנ"ל.

ואף אם אכן היה כותב בלשון זו שכל הפוסקים כתבו שאיסור סחורה בדברים האסורים אסור מן התורה נמי לא קשיא כלל

וכנסת הגדולה שם" עכ"ל. והובא בשו"ת ויאמר יצחק הנ"ל (שם דנ"ה ע"א).

ורבינו חיים ׳ן עטר ז"ל בפרי תואר יו"ד (שם סק"ב ד"ה ובאופן) כתב: "העלו **רוב הפוסקים רוב בנין ורוב מנין** [דאיסור סחורה בדברים האסורים] הוי דאורייתא" ע"ש. ובשו"ת זרע אמת ח"ב (סימן ל"ה) כתב הסכימו **כל גדולי האחרונים** דאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה ע"ש.

והגאון רבי משה חגיז ז"ל בספר לקט הקמח יו"ד (סימן קט"ז) כתב דעת רוב הפוסקים דאיסורו מן התורה, וזו לשון הגאון מהרי"ט אלגאזי ז"ל בספר קהלת יעקב (חלק תוספת דרבנן סימן רל"ב דצ"ג סע"ג) כתב: "סחורה שאסור לסחור במאכלות אסורות לדעת רוב הפוסקים איסור זה מדאורייתא" וכו', ועוד כתב (שם ע"ד): "וכל דבר האסור באכילה אסור לעשות בהם סחורה מדאורייתא לרוב הפוסקים", ושם (דצ"ד סע"ב ד"ה והנה) כתב: "וכן בכל איסורי מאכל רוב הפוסקים סבירא להו דאיסור זה מדאורייתא הוא, וכמו שהעלה בספר שי למורא (סימן י"ז), והרב פני משה ח"א (סימן ג'), והרב כנסת הגדולה (סימן קי"ז), והרב פרי חדש (סימן קי"ז), וכתבו דסברת הרב תרומת הדשן שכתב שמצא בגליון תוספות דאיסור זה אינו אלא אסמכתא, סברה יחידאה היא ודבריו תמוהים מסוגיא דפסחים (כ"ג א') ע"כ.

וזו לשון רבינו החתם סופר ז"ל בספר תשובותיו יו"ד (סימן קי"ד ד"ה נעימות): "מוסכם מרובי גדולי האחרונים דאיסורו מן התורה" ע"ש, ושם (בסימן ק"ה ד"ה נעימות) כתב: "וכמעט כל ראשונים ואחרונים החליטו דהוא איסור תורה", ושם (ר"ס ק"ו) כתב: "ממש רוב הפוסקים ככולם מסכימים שאיסורו מן התורה", וכן כתב עוד שם (בסימן ק"ח ד"ה אך

ראשון בקודש הנה עיין לגאון עוזינו הרב תנא דאורייתא רבי יהודה רוזאנס ז"ל בספרו משנה למלך הלכות מאכלות אסורות (סוף פ"ח) שהביא דברי הגאון פני משה ח"א (סימן ג') שכתב הסכמת כל הפוסקים דאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה ע"ש. והרי מצינו מי שמעיד **שכל** הפוסקים סוברים כן, וזה לא כשדי חמד ז"ל שכתב שרחוק בעיניו שיהיה מי שיעיד כן. [ולקמן הבאנו עוד הרבה פוסקים שכתבו בהאי לישראל].

ועיין לרבינו הגדול רבי חזקיה די סילוה ז"ל בספרו פרי חדש יו"ד (סימן קי"ז סק"א) שכתב דהסכמת **כל** הפוסקים דאיסור סחורה מן התורה, לבד מגליון תוספות שהובא בתרומת הדשן ע"ש. ופסק כדבריו אלו גאון ירושלים בשו"ת שדה הארץ יו"ד (סימן ב') ע"ש.

והגאון שדי חמד ז"ל גופיה בפאת השדי (מערכת ד' כלל ה' ד"ה וכן כתב) הביא משו"ת אשדות הפסגה יו"ד (סימן ד' ד"ח סע"ג) שכתב: "דעת **כל** הפוסקים דאיסור סחורה בדברים האסורים באכילה הוא מדאורייתא, זולת הגאון תרומת הדשן (סימן ק"כ) שכתב שמצא בגליון תוספות דאינו אלא אסמכתא", הרי שכתב ממש כפרי חדש ז"ל.

ואלו דברי הגאון רבי שלמה אמריליו ז"ל (רבה של שאלוניקי בשנות ת"ע) בספרו כרם שלמה יו"ד (ס"ט ט"ו דט"ו ע"א): "והגם דהפרי חדש דחה דברי הרב בית הלל, מכל מקום מי יקל ראשו לעשות מעשה לכתחילה נגד דברי הרב בית הלל באיסור תורה, דלדעת **רובא דרבוותא וכמעט כולם** איסור לעשות סחורה בדבר האסור של תורה הוא מדאורייתא, ועיין פני משה ח"א (סימן ג'), וש"ך יו"ד (ר"ס קי"ז),

ולגאון רבי יצחק שמעלקים ז"ל בשו"ת בית יצחק יו"ד (ח"א סימן קמ"ד אות א' ואות ג'), ולגאון רבי יצחק בן וואליד ז"ל בשו"ת ויאמר יצחק ח"א (או"ח ס"ס כ"ו), ועוד שם (יו"ד סימן ע'), ולבניו הגאון רבי שם טוב בן וואליד ז"ל בתשובתו הנדפסת בספר שמו יוסף (סימן קצ"ד), ולאחיו הגאון רבי יוסף בן וואליד ז"ל בספר שמו יוסף (סימן ר"ז), ולגאון מפרשבורג ז"ל בשו"ת שבט סופר יו"ד (ס"ס ס') עיין שם שכתב כן כמה פעמים, והגאון רבי יצחק גליק ז"ל בשו"ת יד יצחק ח"א (סימן ר') כתב: "ורוב הפוסקים הכריעו דאיסור סחורה דאורייתא וכן כתב בפרי תאר (ר"ס קי"ז) וגם בשאר הפוסקים נראה כן למעייין", וכן כתב שם ביד יצחק ח"ב (סימן נ"ח ד"ה ומ"ש לה"ר דדם) ושם (סימן קנ"ג ד"ה וראיתי), ולגאון מהרש"ם ז"ל בשו"ת מהרש"ם ח"ד (סימן מ"ה), ולגאון רבי מאיר אריק ז"ל בשו"ת אמרי יושר ח"א (סימן קי"ח), ולגאון מג"ר מהרמ"ז ז"ל בשו"ת וידבר משה (סימן י"א ד"ט ע"ג), ולגאון רבי משה סופר מערלוי ז"ל הי"ד בשו"ת יד סופר (דף נ"ד ע"א), ולגאון רבי אהרן וולקין ז"ל הי"ד בשו"ת זקן אהרן ח"ב (סימן ס"א דל"ז ע"ג), וגאון ירושלים רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל בשו"ת שארית יוסף ח"ב (יו"ד ר"ס ז') כתב: "כמעט רוב הפוסקים סוברים דאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה" ע"ש.

ובספר ערוך השלחן יו"ד (סימן קי"ז אות כ') כתב: "דעת רוב רבותינו שאיסור זה הוא מן התורה", ועוד שם (אות ז') כתב: "הסכימו גדולי האחרונים שאסור סחורה מן התורה" ע"ש, ושאר מוה"ר הגאון רע"א סומך ז"ל בספרו זבחי צדק (יו"ד סימן קי"ז אות כ"א) כתב: "אנן בדידן סבירא לן דהעיקר כרבוותא הסוברים דאיסור סחורה מדאורייתא, דרוב הפוסקים סבירא להו הכי, וכמו שכתב הרב אחרון זמנינו חסד לאברהם [אלקלעי] יו"ד

ובחידושו לפסחים (דף כ"ג ד"ה צידי) דלרוב הפוסקים איסור סחורה בדברים אסורים מן התורה ע"ש.

ועיין שו"ת ברית יעקב יו"ד (ר"ס מ"ב) שכתב דרוב הראשונים הסכימו דאיסורו מן התורה, ובספר חכמת אדם (בינת אדם שער איסור והיתר אות ס"ד בד"ה וראיה) כתב דכל הפוסקים ראשונים ואחרונים הסכימו שהוא איסור תורה ע"ש, וכן כתב עוד שם (בד"ה ואמנם אפילו) ע"ש. וגאון שאלוניקי הרב אג"ן ז"ל בשו"ת צל הכסף או"ח (ר"ס ד') גם הוא כתב דאיסור סחורה הוא מן התורה לכל הפוסקים זולת הרב תרומת הדשן ע"ש, והגאון מתונס רבי אברהם הכהן יצחקי ז"ל בעל משמרות כהונה בספרו שו"ת מצות כהונה (סימן ל"ו דכ"ז ע"ב) כתב שדעת רובא דרבוותא דאיסור סחורה מן התורה אסור, ובדברי הרשב"א ז"ל בענין זה יש סתירה ע"ש. [וראיתי לגאון לבושי שרד ז"ל בחדושי דינים ליו"ד (הלכות שחיטה סק"א דל"ח רע"א) שציין לעיין מה שכתב בזה בשו"ת שלו סימן כ"ה, ואינו תחת ידי, ולפי הנראה נתכוון לספרו שו"ת נאות דשא וע"ש].

ואכן ראיתי עוד לרבים ושלמים מגדולי בתראי ע"ה שכולם כתבו פה אחד באותה לשון **שדעת רוב הפוסקים** שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה, ובס"ד הנני לציין אליהם: עיין לגאון המובהק מהרי"ד זינצהיים ז"ל בספרו מנחת עני ח"ב (ערך איסור סחורה די"ט ע"א), ולגאון רבינו אפרים ז"ל בפירושו היקר למשניות משנה ראשונה מסכת שביעית (פ"ז מ"ג), ולגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו גנוזי חיים (מערכת א' אות פ"ג), ולגאון רבי אברהם תאומים ז"ל בשו"ת חסד לאברהם מהדורה תנינא (יו"ד סימן ל"ו), ולגאון רבי שלמה דרומר ז"ל בשו"ת בית שלמה יו"ד (ח"א סימן קצ"ב),

כדעת תרומת הדשן, וזה תימה כמו שתמהו על תרומת הדשן". הרי דקרי בחיל שהלכה רווחת ושדעת כל הפוסקים שאיסור זה מן התורה, והסברה שהביא תרומת הדשן דהוי מדרבנן יחידאה ע"ש.

ובסוף דבריו שם (דרי"ט ע"ב) כתב הגאון חקרי לב: "והיה מקום להתיר מטעם ספק ספיקא, ספק אם איסור סחורה מדבריהם וספיקו להקל ואף אם תמצוי לומר שהוא מן התורה ספק דבדיעבד לא אסרו, וכהאי גוונא ראיתי לר"ש פלורנטיין בשו"ת מגן שאול (סימן י"ד) שהתיר מטעם ספק ספיקא, והם דברי תימה דסברת תרומת הדשן דאיסור זה הוי מדרבנן הוי סברת יחיד וכמו שכתב בספר פני משה ח"א (סימן ג') דרבו החולקים עליו, ובסברת יחיד נגד רוב לא חשיבא ספק דמן התורה אזלינן אחר הרוב כמו שכתב התרומת הדשן (סימן קצ"א), וכמו שכתבתי לעיל (סימן קכ"ו) וכו'. הרי שנקט בפשיטות דאיסור סחורה הוי איסור תורה, ושסברת הסוברים דהוי דרבנן אינה עולה בשם ואי אפשר לצרפה לספק ספיקא ודוק היטב.

ובזאת מצאתי שכתב גם בריה דהגאון חקרי לב ז"ל, רבה של ירושלם ת"ו מר ניהו הגאון רבי דוד חיים חזן ז"ל בספרו שו"ת נדיב לב ח"א (י"ד סימן ע"ה ד"ה ויען דק"ג ע"ג): "דעת רוב הפוסקים ז"ל דסבירא להו דאיסור סחורה בכלל האיסורים הוא מדברי תורה עש"ב.

ושם בנדיב לב (ד"ה איך דק"ל ע"ד) כתב: "דין זה דאיסור סחורה בדברים האסורים לאכילה הוי דאורייתא לדעת הרי"ף והתוספות והרא"ש והרשב"א לפי דעת רוב הפוסקים בדעתו, וכן הכריחו רוב רבני האחרונים בדעת הרמב"ם, וכן הסכימו הרב מכתם לדוד, והרב

(סימן ט' דפ"ו ע"ב) וקרי לה לסברת האומרים דאיסור סחורה מדרבנן סברה יחידאה ע"ש, ועיי' בכף החיים שם (אות י"ט) ע"ש, ובשו"ת אבני נזר יו"ד (סימן ק"ה אות כ"א) כתב: "בענין איסור סחורה בדברים האסורים תפסו האחרונים שהוא דאורייתא כפשט הסוגיא דפסחים, והחות יאיר חידש דוקא בטמאים אבל בנבלות וטריפות מדרבנן וכו' והסכים אתו החתם סופר, ולא נראה לי וכו' ע"ש.

ובהיותי בזה ראיתי לגאון עוזינו רבי יוסף רפאל חזן ז"ל בספרו הנורא חקרי לב יו"ד (סימן קמ"א) שהאריך בבירור ענין זה דאיסור סחורה בדברים האסורים אם הוא מן התורה, ואביא כמה לשונות מדבריו. כתב שם (ד"ה ומיהו דרי"ז ע"ד): "ואולם עיקר איסור זה הוי מדברי תורה, כמבואר במסכת פסחים (כ"ג א') וירושלמי שביעית (פ"ז ה"א) ותורת כהנים (פרשת שמייני), וכן כתבו כל הפוסקים, זולת תרומת הדשן (סימן ר') שכתב בשם גליון תוספות דהוי מדבריהם, וכבר תמהו על דבריו כל הבאים אחריו והעלו שדברי יחיד הם, ועם שראיתי בשו"ת הרמ"ע (סימן כ"ט) שגם הוא נקט בפשוט דהוי דרבנן ע"ש, הם דברי תימה כמו שתמהו על דברי התרומת הדשן, ושם (ד"ה והדבר) כתב: "אנן קיימא לן דאיסור סחורה מדברי תורה, וראיתי בספר באר יעקב יו"ד (דף ס"ה) שהקשה כן, והכריח דאיסור סחורה מלבד שרצים מדרבנן, ואינו מספיק להלכה רווחת דאיסור סחורה בכלל האיסורים הוי מדברי תורה", ושם (ד"ה גם במכילתא דרי"ח ע"ב) כתב: "ובספר באר יעקב האריך להוכיח דאיסור סחורה מדרבנן ע"ש, ואין דבריו מוכרחים כלל, והעיקר דהוי דבר תורה, וכו' (ושם ד"ה א"ק) כתב: "ומה שכתב דלא פלוג רבנן במילתייהו כנראה דאיסור סחורה דרבנן

ואילך), ובחיבורי יחי יוסף (סימן ה' אות ז') ודוק, ועיין לקמיה.

ומצאתי לגאון המובהק רבי אפרים זלמן מרגליות ז"ל בתשובתו הנדפסת בשו"ת יד יוסף (סימן פ"ב ד"ה מחמת) שכתב: "כבר הסכימו רוב הראשונים והאחרונים שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה", ועוד שם (ד"ה ונשוב) כתב: "לגוף הדין נראה עיקר כדכתבו רוב הפוסקים שמן התורה אסור לעשות סחורה" בדברים האסורים ע"ש, [ובענייני איני מבין מה שכתב בתשובתו שם (סימן פ"ג ד"ה ועכ"פ) וצ"ע].

ובזאת ראיתי שכתב הגאון המובהק מזסלב ז"ל בספרו היקר ערוגות הבושם יו"ד (סימן פ"ג אות ה'): "ענין איסור סחורה בדברים אסורים הוא איסור תורה לרוב הפוסקים עיין משנה למלך ושלחן ערוך יו"ד (סימן קי"ז), וכן הסכימו האחרונים וכו', ולפי הסכמת הפוסקים דאיסור סחורה מן התורה וכו', ובודאי אין לומר כיון שיש דעת גליון תוספות דאיסור סחורה מדרבנן הוי ספק ספיקא אבל אין לחשוב זה לספק כלל, כיון דכמעט כל הפוסקים הסכימו דאסור מן התורה" ע"ש. ודבריו כדברי כל גדולי האחרונים שהבאנו דאיסור זה מן התורה לדעת כמעט כל הפוסקים וכלל וכלל אין לצרף לספק סברת האומרים דהוי דרבנן, וכדכתב הגאון חקרי לב כנ"ל, וכיוצא בזה כתב עוד שם בערוגות הבושם (דקס"א ע"ב) דאין לצרף סברת מיעוט לספק, וכן כתב בספרו שו"ת שם אריה ח"א (סימן ד' דקל"ג סע"ד) ע"ש].

ועם שמצאתי לו שם בערוגות הבושם (סימן נ"ז אות י"א סד"ה ובעיקר דפ"ב רע"ב) שצירף דעת הסוברים דאיסור סחורה מדרבנן, ותקשי לך שהרי כאן כתב דכלל אין לצרף לספק

פני משה, ומהר"ש יונה והגאון מר אבי [החקרי לב] דאיסור סחורה בדברים האסורים הוי דאורייתא, ושיטת התרומת הדשן בשם גליון תוספות והרמ"ע מפאנו הוא מדרבנן וכבר תמהו על דבריהם, והם דברי יחיד נגד רובא דרובא דהפוסקים דסברי דאיסור זה מדאורייתא ע"ש"ב.

ולבן דורו של הגאון חקרי לב ז"ל הוא הגאון מהרי"ד זינצהיים ז"ל (בעל יד דוד) בספרו מנחת עני ח"ב (סוף ערך איסור סחורה דף י"ט ע"א) ראיתי שכתב: "רוב האחרונים סבירא להו דאיסור סחורה מדברי תורה הוא הרב פני משה (ח"א סימן ג'), ומהר"ם די בוטון (סימן ה'), ומהר"ש יונה (סימן י"ז) והרב בני יעקב (בשו"ת סימן כ"ג), וכן הסכים הכנסת הגדולה (יו"ד סימן קי"ז הגה"ט אות ב'), והפרי חדש, והמשנה למלך, ודחו בשתי ידיים דברי גליון תוספות [דסבירא ליה דהוי מדרבנן] ואפילו לסניף בעלמא לא צירפהו", והיינו משום דאין לצרף לספק ספיקא סברת מיעוט הפוסקים כנודע, וכעדות שהעיד הגאון רבי יצחק אבולעפיה ז"ל בהשמטות לספרו שו"ת פני יצחק ח"ה (סימן ה' ד"ה אתאן דקס"ב רע"ד) שדעת רוב ככל הפוסקים שסברת מיעוט נגד רוב הפוסקים לא חשיבא ספק, ועוד עיין לו שם בהשמטות (אות כ"ח דקפ"ב ע"א), וכן כתב בספרו פני יצחק ח"ד (מערכת א' אות ד' ד"א ע"ב), וכזאת ממש כתב הגאון מהרש"א אלפנדרי ז"ל בפסק ביטול היתר מכירה בשביעית הנדפס בשו"ת סבא קדישא ח"א (סימן כ"ב דע"ה ע"א) ע"ש"ב, ובס"ד במקומו הארכתי בזה למאד מאד והראתי שכך סוברים קרוב **למאה וחמישים** פוסקים שסברת מיעוט אינה מצטרפת לספק ספיקא, ולפי שעה עיין בחיבורי וזאת ליהודה ח"א (סימן ו' ושם דף נ"ו), ובחיבורי מאמר יעקב (סימן ל"ה מדף קע"ו

קרו לה, וכל האחרונים דחו דברי הגאון נודע ביהודה ותמחו עליו וכו"ל, וכן בשו"ת יד סופר (סימן י"ז אות ג') כתב שהאחרונים תמחו על הנודע ביהודה וכו"ל, ואיהו בזכר עשות אזיל אבתריה דהנודע ביהודה, עד כדי כך שהקשה ממנו על רבי חיים פאלאג'י, אתמהא וצע"ר.

ולענ"ד אכן נראה בס"ד דאין לצרף דעה זו דאיסור סחורה הוא מדרבנן, אף לספק

ספיקא, דכבר מפורסם וידוע שרבים רבים אומרים שכל סברה שהיא נגד סברת רוב הפוסקים אין לצרפה לספק, שהרי אפילו באיסור דרבנן הכי קיימא לן וכמבואר בארוכה בקונטרס תשובותי בס"ד, וכאן אביא רק שתי לשונות רבותינו, הראשון זו לשון הגאון מהרשד"ם ז"ל בספר תשובותיו (יו"ד ס"ס צ' ד"ה ולענין ד"צ סע"א): "מכל מקום אחר שרוב הפוסקים נראה שמסכימים לאיסור ראוי לאיסור אפילו שהוא איסור דרבנן וכו', ומה שבדברי סופרים הלך אחר המיקל היינו שכשיש שני אמוראים או שני פוסקים אחד מהם אוסר ואחד מהם מתיר אם המחלוקת באיסור תורה הוי ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא ואם הוא באיסורא דרבנן יכול האדם להקל, אבל כשהרוב מחמירים אין להקל אפילו באיסורא דרבנן וכמו שמבואר בתשובות הרשב"א עכ"ל.

ועוד שם בתשובותיו (אה"ע סימן צ"ג ד"ה ועתה דמ"ט ע"ג) כתב מהרשד"ם: "ואין לאומר שיאמר הרי בשל סופרים הלך אחר המיקל, לא יאמר כן אלא מי שאין לו מוח בקדקדו, שלא אמרו כן אלא בשוין, וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו דבשל תורה והם שווין הלך אחר המחמיר, ובשל סופרים הלך אחר המיקל, אמנם כשרוב מנין ורוב בנין מחמירים לא עלה על הדעת להלך אחר המיקל", ועוד כתב כן רבינו מהרשד"ם ז"ל בתשובותיו שם (אה"ע

סברה זו משום שהיא סברת מיעוט, יש לומר דבסימן נ"ז רק כתב כן לאלומי מילתיה ולרווחא דמילתא כתב כן, וכדרך הפוסקים לצרף ולגבב לסניף שיטות דחיות, וכמו שכתבו הפוסקים וכמבואר בכללי הפוסקים דילן בס"ד, אבל לא שרק מסברה זו יעשו ספק ספיקא וז"ב. [ויש ללמוד בל"נ בספרו שו"ת שם אריה (יו"ד סימן כ"ו וסימן כ"ט) ע"ש].

ונבד רבינו הגדול החקרי לב ז"ל, מר ניהו רבה הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו שו"ת חיים ביד (סימן ט"ז דכ"ד ע"ג) נמשך אחרי זקנו ז"ל, וכה כתב: "ולעשות ספק ספיקא ולהתיר בכהאי גוונא שמצינו דרבו גם רבו הפוסקים דאסור לעשות סחורה, וכן סבירא להו לכל הפוסקים ראשונים ואחרונים, ובכהאי גוונא אין מקום לעשות ספק ספיקא וכיוצא בזה השיב מר זקני בספר חקרי לב (דלעיל)", ועוד עיין לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו גנזי חיים (מערכת א' כלל פ"ג ומערכת ס' כלל ל"ד) שהאריך וציין בענין זה לעשרות אחרונים ע"ש.

וראיתי לגאון מקושטא רבי יעקב ארגואיטי ז"ל בספרו היקר זכר עשות (מערכת ס' אות כ') שהביא דברי הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו חיים ביד דלעיל שנגרר אחרי זקנו החקרי לב ז"ל שדעת כל הפוסקים דאיסור סחורה מן התורה וסברת האומרים שאיסור סחורה בדברים האסורים מדרבנן אינה מצטרפת לספק ספיקא וכו"ל, והוא תמה עליו שהרי הנודע ביהודה כתב דהסכמת כל הראשונים דהוי איסור דרבנן ע"ש.

ובעניותי איני מבין דבריו ז"ל, שהרי לפי כל מה שהבאנו מבואר באר היטב דאכן כמעט כל הפוסקים סוברים דאיסור זה מן התורה, והסוברים דהוי דרבנן סברא יחידאה

הרי מבואר באר היטב דדעתו ז"ל דאפילו בשל סופרים הלך אחר המיקל אינו אלא בשקולים, וכל שאינם שקולים כלא חשיבי דמו ובטלים כנגד הרוב ולא עולים להחשב ספק, ולפי שעה עיין מה שהבאתי בזה בחיבורי וזאת ליהודה ח"א (הנ"ל), ובחיבורי יחי יוסף (סימן ה') אות ז' ואילך) עיין שם באורך וברוחב מפי סופרים וספרים, ובקונטרס תשובותי נתבאר בארוכה בס"ד, השי"ת יזכני להוציא חידו"ת במהרה אמן.

ומצאתי לתלמיד האבני נזר הוא הגאון חלקת יואב יו"ד (סימן י"ח דמ"ד ע"ב) שכה כתב: "והרבה סוברים דעיקר איסור סחורה הוא רק מדרבנן", ובענייני צל"ע מי הם אותם "הרבה" הסוברים דאיסור זה מדרבנן, כי מהמתבאר עד עתה כל רבותינו הראשונים ז"ל סוברים דהוי איסור תורה, ולא מצינו מי מרבתינו הראשונים שיאמר להדיא ושאיין עמעום בדבריו דהוא איסור דרבנן, אלא הראב"ד, וגליון תוספות, וגם בדברי הראב"ד העיר בשו"ת עמודי אש (סימן י"ג אות ב' דס"ח ע"ג) שלכאורה יש סתירה בראיותיו ע"ש. [והעירני חכם אחד הי"ו שבחידושי הראב"ד ז"ל בבא קמא (פ"ב א') מבואר שדעת הראב"ד ז"ל שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה הוא, ואין ספר זה תחת ידי ויש לברר].

שמא תאמר והרי הגאון המובהק רבי דוד פארדו ז"ל בספרו שו"ת מכתם לדוד (סימן י"ד דס"ו ע"ב) רצה לומר לפי דרכו ופלפולו הזך שהרמב"ן והרשב"א והמרדכי והרע"ב סוברים שאיסור סחורה מדרבנן ע"ש, אם כן אלו הם ה"הרבה" פוסקים שכתב הגאון חלקת יואב ז"ל.

הא ליתא, דאי משום הא לא איריא ולא מחוורא מילתא, שהרי כבר בא חח"ס

סימן מ"ה דכ"ה ע"ד) עיין שם בארוכה, ועוד עיין למהרשד"ם ז"ל (שם סימן קנ"ח) ודוק.

והעד השני הוא גאון עוזינו מהרש"א אלפנדרי ז"ל שבפסק ביטול היתר המכירה בשביעית הנדפס בספרו שו"ת הסבא קדישא ח"א (סימן כ"ב דע"ה ע"א) כה כתב: "וכבר בתשובה אחרת הארכתי והבאתי לכל דברי הפוסקים שכתבו דמיעוט סברות לגבי הרוב בטלים הם ואינם מועילים להחשב ספק, לא לספק דרבנן ולא בספק ספיקא דאורייתא, ומכללם הפני משה ח"ב (סימן ב') והכנסת הגדולה יו"ד (סימן ק"ה הגב"י אות ס"ב), ובתשובותיו בעי חיי (סימן ק"ז), וכן כתב מהרש"א הובאו דבריו בתשובות אהל יוסף (סימן כ"ט), וכן כתבו בספר באר המים יו"ד (סימן כ"ג), ובספר שביתת יום טוב בתשובת הרב המחבר יו"ד (סימן ב') ושם בתשובת מהר"ן גבאי (סימן ד') וכתב שכן סוגיא דעלמא הכי אזלא, גם הרב חקרי לב יו"ד (ח"א סימן קכ"ו) האריך להוכיח כן, גם אני הארכתי בזה מפוסקים אחרונים עד אחרון בספר הבהיר שער אשר, ועיין חקרי לב מהדורה בתרא (יו"ד סימן ח' דף מ"ב) דהשיב על דברי הפוסקים דמהו הסניף שמצא בנדון דידהו להתיר מפני סברת הרב חוט המשולש, דהא רובא דאורייתא וכאיסור ודאי חשיב, וכן כתב הרב מר בריה שם בחקרי לב (יו"ד סימן א'), וכתב מהרשד"ם יו"ד (סימן צ') דכי קיימא לן בשל סופרים הלך אחר המיקל היינו במחלוקת שקולה אך אם רבו נקטינן להחמיר והביא דבריו בכנסת הגדולה או"ח (סימן ק"ס), ועיין חקרי לב מהדורה בתרא (אה"ע סימן ד'), ועיין עוד להרב מהר"א חזן (כצ"ל) בספר לחיים בירושלים (דף י"ז ע"ג כצ"ל), ועיין בדבר משה ח"א (סימן ל') דכתיב אחר רבים להטות מן התורה ע"ש עכ"ל.

בעזה"י להתבונן בדברי הגאון מכתב לדוד שם, ובדברי הגאון עמודי אש ז"ל.

על כל פנים נמצינו למדים דרובא דרובא וכמעט כל הפוסקים קמאי ובתראי ז"ל דעתם דאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, ושכן כתבו רוב ככל הפוסקים, ולפי זה יש לתמוה על רבינו הגאון השדי חמד ז"ל דכל רז לא אניס ליה בדברי רבנן, וכאן לא זכר לפי שעה כל דברי רבותינו גאוני בתראי שמעידים בפה מלא שפה אחת ודברים אחדים דדעת רוב ככל הפוסקים דאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה ונקיט איפכא דאיסור זה אינו אלא מדרבנן, והוא תימה לכאורה.

ועוד ראיתי לו עכשיו בשדי חמד חלק הכללים (מערכת ס' כלל נ"ח) שציין לחלק מהאחרונים ז"ל שהבאתי דלעיל, ויש מן התימה שלא ראה שכתבו שלא כדבריו, ורובם ככולם סוברים שהוא אסור מן התורה, ולכאורה דבריהם היפך דברי קדשו וצ"ע. [ועוד עיין בשדי חמד כללים (מערכת א' כלל קכ"א) ובפאת השדי שם (מערכת א' כלל ל"ז ד"ה איסורי וד"ה ודבר שאסור) וצרף לכאן].

שוב מצאתי בס"ד שרבינו הגדול השדי חמד ז"ל בספרו דברי חכמים (סימן פ"ו ד"ה על כן) הוא עצמו כתב והעיד שדעת רוב הפוסקים דאיסור סחורה הוא מן התורה ע"ש, ולכאורה סותר דברי עצמו בזה וצ"ע.

ובהיותי בזה ראיתי לשני המאורות הגדולים גדולי הדור וגדולי המשיבים מגליציה נ"ע, שכתבו דאיסור סחורה בדברים האסורים מדרבנן לדעת רוב הפוסקים, הראשון הגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל שבספרו שו"ת טוב טעם ודעת מהדורא קמא (סימן קע"ו ד"ה תשובה) כתב שדעת רוב הפוסקים דאיסור סחורה בדברים האסורים אינו אלא מדרבנן

הוא רבינו הגאון שדי חמד ז"ל (מערכת כ' כלל קי"ט ד"ה ואנא, ואילך) והביא דברי הרב מכתם לדוד דלעיל וכתב עליו **כר ניים ושכיב אמר לדבריו**, (ע"ש), וסתר יסוד דבריו בטענות בריאות ובתשובות ממרקות, ואסיק דברי המכתם לדוד בתיובא, עיין שם דבריו המצודקים, דברי פי חח"ס חן, ועוד עיין בשדי חמד פאת השדי (מערכת א' כלל כ"ב ד"ה והנה) שגם שם חלק על המכתם לדוד ע"ש. [לברר בשו"ת חיים וחסד מוספיא סימן י"ט מה שעמד על דברי המכתם לדוד].

ובאמת כבר הראנו שדעת הרשב"א ז"ל דאיסור סחורה מן התורה וכנ"ל בראש דברינו. וגם בדעת הרמב"ן הבאנו שמהר"ם די בוטון כתב דסובר דאיסור זה מן התורה וכן העיר בשו"ת ויאמר יצחק וכנ"ל, ואנחנו סייענו דברים אלו שהרי כל תלמידי הרמב"ן והנמשכים אחר דבריו סוברים כן, הרשב"א והרא"ה ורבינו דוד והרשב"ץ וכנ"ל בארוכה.

כמו כן בדעת הרע"ב ז"ל - הנה נושא כליו היותר מובהק הוא רבינו התוספת יום טוב שביעית (פ"ז מ"ד) כתב דהרע"ב ז"ל סובר דאיסור סחורה מן התורה, וכן מצאתי שכתב הגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל בשו"ת טוב טעם ודעת מהדורה קמא (ח"ב סימן ב') שדעת הרע"ב ז"ל דאיסור זה מן התורה, עיין שם שכתב כן כמה פעמים, וכן כתב בדעת הרע"ב ז"ל בשו"ת יד סופר (סימן י"ז סוף אות ג') ע"ש.

וזה טעמי ונימוקי שכתבתי שלא מצינו בדברי רבותינו הראשונים מי שיאמר **להדיא** שאיסור זה מדרבנן זולת גליון התוספות, והראב"ד ז"ל, וגם הראב"ד לא ניצול מפקפוק וכנ"ל, וכעת לא עיינתי בזה, ועוד חזון למועד

התורה", ועוד שם (ד"ר רע"ב) כתב: "ובלאו הכי נראה שדעת רוב הפוסקים דאיסור סחורה מן התורה", וסיים שם: "ועל כל פנים נראה שהדעת נוטה יותר דאין עושים סחורה הוא מן התורה", ושם (ד"ב ע"ב) כתב: "ואם כן בוא וראה כמה רברבא הכי סבירא להו דאיסור מן התורה וכו', ואם כן בטלו הסוברים דהוי דרבנן", ועוד באותה תשובה (ד"ב ע"א) כתב: "לכן כיון דהראשונים סבירא להו כן [דאיסור מן התורה] וכן האחרונים הפנים מאירות והמשנה למלך והפרי חדש והפרי תאר כולו סבירא להו דהוי מן התורה - ודאי דנקטינן כוותיהו" ע"ש.

ובן עוד עיין לו שם בטוב טעם ודעת (סימן ט"ו) שכתב שבילדותו האריך בתשובה להוכיח דהוא מן התורה ע"ש, וכל זה דלא כמו שכתב שם בטוב טעם ודעת מהדורה קמא (סימן קע"ו) ומהדורה תליתאה ח (סימן ג') שדעת קצת פוסקים דאיסור סחורה מן התורה ולדעת רוב הפוסקים אינו אלא מדרבנן, ודבריו סתראי ניהו וצ"ע. [ומה שכתב שם שכן כתב ה"פנים מאירות", הנה הוא ז"ל פתר הראשי תיבות פ"מ המובא במשנה למלך לספר פנים מאירות, אבל אין הכוונה לספר פנים מאירות אלא הכוונה לספר פני משה לגאון המובהק מקושטא רבי משה בבבנשתי ז"ל, ועיין עוד כזאת בחיבורי כרם יעקב (דף קנ"ו), ובחיבורי דרופתקי דאורייתא ח"א (דף י"א), ובחיבורי שם בצלאל (דף קס"ו) ע"ש].

וממש כזאת יש להעיר גם על הגאון רבי יוסף שאול נתנזון ז"ל שבשו"ת שואל ומשיב מהדורה תליתאה דלעיל כתב דלרוב הפוסקים איסור סחורה אינו אלא מדרבנן וכנ"ל, ואילו שם בשו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא (ח"ב סימן קנ"ט) כתב דרוב מנין ורוב בנין מהפוסקים

ע"ש, וכן עוד שם במהדורה תליתאה (ח"ב סימן קע"ח) כתב לכמה פוסקים אסור סחורה הוא מן התורה ע"ש, ומכדרכת כמה פוסקים, משמע שרק מקצת הפוסקים סוברים כן דאיסור סחורה מן התורה, גם עיין לו בשו"ת טוב טעם ודעת מהדורא תליתאה (או"ח סימן ג' ד"ה ע"ב) שדחה דעת פוסקים הסוברים דהוי איסור סחורה מן התורה ע"ש.

ובן ראיתי לגאון רבי יוסף שאול נתנזון ז"ל בספר תשובותיו שואל ומשיב מהדורה תליתאה (ח"ג סימן ל' ד"ה והנה ראיתי, וד"ה וראיתי בפמ"ג) שגם הוא ז"ל כתב שדעת רוב הפוסקים דאיסור סחורה בדברים האסורים אינו אלא מדרבנן ע"ש. [מצאתי שגם לגאון רבי אברהם מבוטשאטש ז"ל בספרו דעת קדושים יו"ד (סימן ש"ז סק"ב דנ"ו סע"ד) נקט בפשיטות דאיסור זה של סחורה בדברים האסורים אינו אלא מדרבנן ע"ש, ולהאמור צ"ע].

ועם שאיני כדאי כלל וכלל, הרואה יראה מכל מה שכתבנו שלכאורה דברות קדשם תמוהים מאד, ואדרבה נהפוך הוא שרוב ככל רבנן קמאי ובתראי סוברים דאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה הוא וכמשנ"ת, וצ"ע וקצרתי.

שוב ראיתי שהנך תרי גברי רברבי ז"ל לא השוו מדותיהם, ודבריהם סותרים דבריהם לכאורה, כי ראיתי לגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל שם בספרו שו"ת טוב טעם ודעת מהדורה תליתאה ח"ב (סימן ב', ד"ב ע"ב) שכתב: "ואנחנו הוכחנו דרוב הפוסקים סוברים דאיסור סחורה הוא מן התורה", ועוד שם (ד"ב ע"ג) כתב: "ובהא סלקא ובהא נחתא דאיסור סחורה לרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים הוא מן התורה", ושם בתשובה ב' (ד"ה תשובה) כתב: "אדרבה רוב הפוסקים סבירא להו דהוי מן

איסור סחורה שהתירו בנזדמנו שכעיקר האיסור הוא מדרבנן. ע"כ.

ובעניותי עם שאיני כדאי, המעיין מעצמו יראה מה שיש הרבה להעיר בדבריו, ותמוה שכתב שלדעת כמה מן הפוסקים איסורו מן התורה, שלשון זה מעיד שרק מקצת הפוסקים סוברים כן (עיין בדבריו לעיל ד"ה ובהיותי), ולא ראה שכמעט כל רבנן קמאי ובתראי נקטו שאיסור זה מן התורה הוא וכמשנ"ת.

וגם מה שדימה הדבר לאיסור מלאכה בחול המועד שגם שם אמרו מסרו הכתוב לחכמים וגם שם לדעת רוב הראשונים איסורו מדרבנן, לכאורה תמוה מאי פשיטותא דיליה, שהרי גם שם רבים רבים מן הפוסקים העידו שאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה הוא לדעת רוב הפוסקים, וזו לשון הגאון רבי יצחק אייזיק חבר ז"ל בשו"ת בנין עולם או"ח (סימן כ"א ד"ה הגאון דכ"ח סע"ג): "רוב דעות הראשונים דמלאכה בחול המועד אסורה מן התורה", והגאון הצב"א ז"ל בהגהות נחל אשכול על ספר האשכול ח"ב (סימן מ"ג דף קמ"ג) כתב: "דעת רוב בנין ורוב מנין מהפוסקים דמלאכה בחול המועד אסורה מן התורה", וכן כתב הגאון רבי גרשון ז"ל בספרו ילקוט הגרשוני או"ח (סימן תקל"ג אות א') שדעת רוב הפוסקים דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה, והגאון רבי יוסף ידיד ז"ל בשו"ת ימי יוסף בתרא או"ח (סימן כ"ד ד"ה ומי דף צ"ו) כתב: "ורוב הפוסקים הסכימו שאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה", וכן כתב עוד שם (ריש דף צ"ז), ובספר טהרת המים חלק שיורי טהרה (מערכת פ' כלל ח') כתוב: "כבר מרן ז"ל או"ח (סימן תק"ל) הסכים להלכה דכפי רובא דרבוותא מלאכה בחול המועד מן התורה ומסרה הכתוב

סוברים דהוי מן התורה ע"ש, וכן עוד שם (ח"ג סימן קכ"ב ד"ה אמנם) כתב שדעת רוב הפוסקים דאיסור סחורה מן התורה הוא ע"ש, ועיין בשואל ומשיב מהדורה תנינא (ח"א ס"ס ע"ח ד"ה ובוה דנ"ח ע"ד) שכתב: "לעשות סחורה בנבלות וטרפות לדעת הפוסקים הוא איסור תורה", ושם מהדורה רביעאה (ח"ב סימן נ"ז ד"ה והנה דף ט' סע"ב) כתב: "ולדעת הרבה פוסקים הוא מן התורה הוא שלא יסחור בנבלות וטרפות דחיישינן שמא יאכל עכ"ד וע"ש, וצ"ע.

ולגאון המובהק מסאסניצא ז"ל ראיתי בשו"ת שערי דעה ח"ב (סימן נ"ה) שכתב: "אם נזדמן אחר כך שנמצאת טריפה אם מותר למוכרה לגוי מצד איסור סחורה בדברים האסורים, שלדעת כמה פוסקים הוא מן התורה ורק בנזדמנו שרי, שהתורה מסרתו לחכמים כמו שכתב בתרומת הדשן (סימן ק"כ), וכו', אך בעיקר הדבר אף שאיני כדאי להכריע מכל מקום נראים יותר דעת הסוברים דאיסור סחורה אינו אלא מדרבנן ומשום הכי התירו בנזדמנו לו, וכעין שכתבו התוספות חגיגה (י"ח א') בענין איסור מלאכה בחול המועד, וענין זה דלא מסרו הכתוב אלא לחכמים לא מצינו מפורש בתלמוד רק בחגיגה שם וזהו פעם אחת בתלמוד לשון כזה שהתורה תמסור לחכמים, וגם שם דעת רוב הראשונים להוכיח מזה שאיסור מלאכה בחול המועד מדרבנן וכו', וכיון שהכתוב בא לסתור דעת הצדוקים משום כך נקיט בה נמי לישנא דהתורה מסרה לחכמים מאי דלא אשכחן בעלמא, והוא לרמוז שממקרא זה נסתרת דעת מתנגדי החכמים מכחישי התורה שבעל פה בענין אחר, אבל לעולם עיקר הענין הוא אסמכתא וביותר במקום שלא מצינו לשון זה מפורש בתלמוד דמסתבר דממה שהתירו לפרקים כמו לענין

ע"ב), ושם בערוך השלחן (אות ז' ו"א) ועוד וצ"ע.

גם מה שכתב באמרי דוד שדעת רמב"ם ז"ל דאיסור סחורה אינו אלא מדרבנן, הנה כבר כתבתי לעיל בראש דברינו שהסכמת רוב וכמעט כל גדולי האחרונים שהרמב"ם ז"ל סובר דאיסור סחורה מן התורה, וכאשר כתבו רבינו הפרי חדש, והמשנה למלך, והפרי תאר, ומראה הפנים, ושו"ת מכתם לדוד, ושו"ת כתב סופר, ושו"ת טוב טעם ודעת, ושו"ת ויאמר יצחק, ובספר זבחי צדק, ובשו"ת מהרש"ם, וערוך השלחן, ועוד, וכמשנ"ת לעיל בס"ד.

עוד ראיתי לגאון רבי יוסף שאול נתנזון ז"ל בשו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא (ח"ב סימן קנ"ט) שכתב: "ובפרט בדעת הרמב"ם לא ברור אם הוא סובר דאסור מן התורה, והרב המבי"ט בקרית ספר נראה שהבין מדבריו שאינו רק מדרבנן, מדלא הביאו כדרכו בקודש בספרו שם שאינו מביא רק מה שנזכר ברמב"ם בדיני דאורייתא וכו' ע"ש.

ובענייני עם שאיני כדאי כלל, לא זכיתי להבין דברי קדשו זיע"א, חדא שהרי עדות כמעט כל גאוני בתראי שדעת הרמב"ם ז"ל דאיסור סחורה מן התורה הוא וכמו שציינתי לעיל וכו"ל, והמעייין בכל מה שרמזתי כאן לעיל ימצא עוד הרבה רעים אהובים שכתבו כן שהרמב"ם ז"ל סובר דאיסור סחורה מן התורה הוא, ואקצר.

ותו יש לי להעיר על רבינו הגאון שר התורה מהרי"ש נתנזון ז"ל, שמה שרצה להסתייע מדברי הגאון מבי"ט ז"ל שהבין שדעת הרמב"ם דאיסור סחורה מדרבנן מדלא הביאו בספרו קרית ספר שאינו מביא רק מה שנזכר ברמב"ם בדיני דאורייתא, תמה אני על עצמי שהמעייין בדברי הגאון מבי"ט ז"ל בקרית ספר

לחכמים", והארכתי בזה בס"ד בקונטרס חול המועד, ומקצתו נדפס בחיבורי זכות יצחק ח"ב (סימן כ"ו) עיין שם, ועיין בחיבורי הנכחי (סימן), ועוד יתבאר בעזה"י. ועיין לגאון חיד"א ז"ל ביעיר און (מערכת א' כלל ס"ח) ודוק.

כמו כן מה שכתב הגאון שערי דעה ז"ל שענין מסרו הכתוב לחכמים נזכר רק פעם אחת בתלמוד בחגיגה (י"ח א'), תמה אני על עצמי שהרי נזכר בעוד מקום בתלמוד, והוא במסכת בכורות (כ"ו ב') ע"ש, וכמדומה שמשם גם נסתר כל עיקר הסברו בענין זה וצער, ועיין בזה בדברי רש"י שבת (ס"ט ב') ומועד קטן (ב' א') ותוספות שם, וקידושין (י"א ב') ותוספות שם, ושבויעות (ד' ב'), ותמורה (כ"ז א'), ותוספות יומא (כ' א', ומ"ה ב', ונ"ד א' וע"ט ב') וזבחים (פ"ו ב'), ועיין בספר יד מלאכי (כלל רט"ז), ומכלל דברינו כאן יראה המעייין מה שיש לעמוד במה שהביא שם יד מלאכי, וקצרתי במה שלא שייך לנושא דידן ונתבאר במקומו בס"ד.

ומכלל דברינו בס"ד יראה הוואה מה שיש לעמוד על דברי הגאון מסטניסלב ז"ל בשו"ת אמרי דוד (סימן צ"ה) שכתב: "ידוע שגדולי האחרונים העלו דאיסור סחורה בדברים האסורים דרבנן הוא, ושכן סבירא להו לתוספות ורמב"ם וש"ך וט"ז ע"ש, ועם שאיני כדאי במחכת"ה אדרבה נראה שהסכמת רבותינו גדולי האחרונים דהוא מן התורה וכמשנ"ת בס"ד.

ובן מה שכתב שם באמרי דוד בדעת התוספות דסבירא להו דאיסור סחורה מדרבנן, במחכת"ה, אף התוספות סוברים דאסור מן התורה לעשות סחורה כיעויין בכל האחרונים ז"ל שהבאתי בס"ד, ובארוכה עיין בזה בשו"ת מצות כהונה (סימן ל"ו דכ"ז ע"ב), ושו"ת מכתם לדוד (י"ד שם), ושו"ת ויאמר יצחק (שם דנ"ד

שינויים גדולים והוספות רבות, לכן חפשתי בכמה וכמה דפוסים שונים ולא מצאתי כלל ועיקר בזה. הא חדא, ועוד הייתי תמה מהו זה שכתב שם במנחה חריבה: קיצור שלחן ערוך סימן ס"ד ב"מ ס"ז, ומאי ב"מ, וצ"ע.

ובאשר נתתי לבי להתבונן בזה עזרני האל ב"ה ועלה בדעתי שיש טעות סופר בדברים כאן, ובמקום ב"מ ס"ז בשתי תיבות, צריך לומר בתיבה אחת במס"ז, והוא ראשי תיבות במסגרת זהב, והיינו הגהות מסגרת זהב ששל ספר קיצור שלחן ערוך, ואכן כשחפשתי בספר קיצור שלחן ערוך שעם הגהות מסגרת זהב ראיתי (שם ס"ק א') שכתב ככל אשר הביא הגר"פ עפשטיין ז"ל בשמו, אות באות תיבה בתיבה, ונתאמתה השערותנו תל"ת.

אלא שצריך להבין מהו שכתב שם במסגרת הזהב "ברכ"י, ואי אפשר לומר דכוונתו לספר ברכי יוסף שהרי באמת בברכי יוסף לא נזכר כלל דין זה וכאשר כתב הגאון רבי פינחס עפשטיין ז"ל וכו"ל, ועלה בדעתי בס"ד שגם כאן נפלה טעות, ובמקום ברכ"י צריך לומר ברכ"י, ולא היינו ברכי יוסף לגאון חיד"א ז"ל, אלא ברית יעקב לגאון המובהק רבי יעקב ליבשיץ מנובהרדוק ז"ל, ועיינתי שם בשו"ת ברית יעקב (י"ד סימן מ"ג) וראיתי שהעלה להתיר לסחור באיסורי נדר ושבועה ע"ש. [ועיין במסגרת זהב שם סימן אחד לאחריו דהיינו סימן ס"ה סק"א, שגם שם הביא דברי הברית יעקב (י"ד סימן מ"ט) ע"ש, ודון מינה לנדון דידן].

וצריך חפוש בגוף ספר מנחה חריבה היכן דן בזה, כי אולי שם כבר הביא כל המדברים בענין זה וגם לברית יעקב, ועיין בזה לגאון רבי דוד פארדו ז"ל בספרו ספרי דבי רב על ספרי (פרשת נשא דל"ד ע"ג), ושו"ת אבני נזר

יראה שאין כך דרכו, ואדרבה בהרבה מאד מקומות מביא הוא דינים דרבנן, ולדוגמא אציין לקרית ספר הלכות סוכה (סוף פ"ו וסוף פ"ז), והלכות קידוש החודש (סוף פ"ד), והלכות ראש השנה (סוף פ"ב), והלכות גירושין (סוף פ"א), והלכות שחיטה (פ"ב), וסוף הלכות ערכין, והלכות כלאים (פ"א), והלכות תרומות (פ"ג), והלכות בכורות (פ"ה) ועוד הרבה שנקט מילי דרבנן ע"ש, וצ"ע.

במו כן יש לי להבין מדוע הוזקק הגאון רבי יוסף שאל ז"ל לדרכו זו להוכיח שאיסור זה מדרבנן, ולא ראה דברי הגאון מבי"ט ז"ל המפורשים בזה, דהנה מצאתי בס"ד לגאון מבי"ט ז"ל בספרו קרית ספר הלכות בכורות (ספ"ה) שכך כתב: "איסור סחורה באיסורי תורה מדרבנן דילמא אתי בהו לידי תקלה" ע"ש וצ"ע. איברא כל גדולי האחרונים נקטו בדעת הרמב"ם שדעתו שאיסור סחורה מן התורה וכו"ל. [ומה שיש עוד לעמוד בדברי הגאון שואל ומשיב שם נתבאר במקומו בס"ד].

ולראב"ד פה עיר הקודש ירושלם ת"ו הוא הגאון רבי פינחס עפשטיין ז"ל בספרו היקר מנחה חריבה על סוטה (בהשטמות שירי המנחה, דק"מ ע"ג מדפי הספר) ראיתי שכתב: "לענין אי מותר לסחור באיסורי מאכל שנדר מהם הנאה, הנה מצאתי דרך למודי בקיצור שלחן ערוך סימן ס"ד ב"מ ס"ז שם שהביא דבאיסור נדר ושבועה אין בו איסור סחורה, ברכ"י ע"כ. ואני לא מצאתי דבר זה בברכי יוסף ולא בשו"ת ברכה, ונאמן עלי המחבר" עכת"ד.

ועיינתי בקיצור שלחן ערוך שם סימן ס"ה ולא מצאתי מאומה בענין זה, ולפי שנודע שיש כמה הוצאות של קיצור שלחן ערוך עם

די"ח ע"ג, וסימן קפ"ו אות א' דקפ"ז ע"א, וסימן ק"צ ס"ג דרי"ב ע"א, ועוד לו שם ח"ב (סימן קצ"ב ס"ב ד"ו ע"ד), ועוד לו שם ח"ג (סימן ש"מ אות א') עיין שם באורך וברוחב מדברי גאוני קמאי ובתראי וכתב שם שכך דעת מרן ז"ל, ע"ש.

ועיין בזה לגאון מהרי"ד זיצהיים ז"ל בספרו מנחת עני ח"א (ערך ספק דף נ"ט), ולגאון רבי יצחק בן ואליד ז"ל בשו"ת ויאמר יצחק ח"א (י"ד סימן ס"א דמ"ח ע"ג), ולגאון מהרש"א אלפנדרי ז"ל בשו"ת הסבא קדישא ח"א (סימן כ"ב ד"ע ע"א ודע"ו ע"א), ולגאון רבי יצחק אבולעפיה ז"ל בשו"ת פני יצחק ח"ו (חומ"מ סימן ב' דט"ו סע"א), ולגאון שמ"ח גאנין ז"ל בספרו שמח נפש (מערכת ס' דס"א ע"א), ולגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל בספרו ברכת יוסף ח"א (סימן נ"ח דף קע"ח), ולרבינו הגאון חח"מ ז"ל בשו"ת אור לי (סימן צ"ג ד"צ סע"ג וע"ד), ובספרו שדי חמד (מערכת ס' כלל ט"ל), ובחלק דברי חכמים (סימן ס"ו), וגם הוא כתב משם האחרונים דעת מרן ז"ל כן דכל דנסתפק לנו אם הוא מן התורה או מדרבנן מיקרי ספיקא דאורייתא לחומרא, ונתבאר במקומו בס"ד ואכמ"ל. [ועיין בחיבורי נר יהודה (סימן ו') דף ק"ב], ובחיבורי זכות יצחק ח"ב (סימן כ"ו דף ק"ב), ובחיבורי ברכי נפשי ח"א (דף נ"ב ודף ס').]

ולפי זה אף אם היתה מחלוקת שקולה גבי איסור סחורה בדברים אסורים, היה לנו לנקוט שאיסור זה מן התורה, כאשר לימדונו רבותינו וכנ"ל, קל וחומר בן בנו של קל וחומר שכמעט כל רבותינו הראשונים כמלאכים נ"ע סוברים שאיסור זה מן התורה, וכן הסכמת כל גדולי רבותינו האחרונים ז"ל וכמבואר באר היטב לעיל, לכן אין ספק דנקטינן שאיסור סחורה בדברים האסורים מן התורה, וכהכרעת מרן ז"ל, וז"ב.

(סימן), ושו"ת בית יצחק או"ח (ס"ס פ' אות ט'), ושו"ת אמרי שפר קלצקין (סימן כ"ב די"ח ע"א), ולמו"ז הגאון ז"ל בספרו כף החיים יו"ד (סימן קי"ז אות ו') ואכמ"ל.

שוב מצאתי שדבריו נמצאים במנחה חריבה שם (דמ"ה ע"ד) אך לא הזכיר מכל האמור ע"ש. ועיין בזה בספר מחנה לוייה על הלכות שמחות ונזירות (סימן כ"ח), ורשום אצלי לעיין עוד בזה בשו"ת אמרי יוסר ח"ב (סימן ק"ט ד"ע ע"ב) ע"ש. [ולכאורה צ"ב לשונו שם שכתב: "בגדון דידן איסור דאורייתא בודאי ליכא דלשיטת כמה פוסקים כל איסור סחורה בדברים האסורים הוא רק מדבריהם" והרי דעת רוב דרובא דאיסור זה מן התורה וכמשנ"ת וצ"ע].

והשתא נבוא לסכם הענין לפום הילכתא, ואמינא בס"ד דהנה מסורת בידנו דבכהאי גוונא שיש מחלוקת אם האיסור מן התורה או מדרבנן, שיש אומרים דאינו אסור אלא מדרבנן ויש אומרים דאסור מן התורה, מיקרי ספיקא דאורייתא לחומרא, וכמו שכתב מרן ז"ל בבית יוסף יו"ד (סימן רכ"ה) משם תשובות הר"ן ז"ל, וכך דעת מרן ז"ל עצמו וכאשר כתב הגאון המובהק רבינו עוזר ז"ל בספרו אבן העוזר או"ח (סימן קס"ו) והגאון פתח הדביר (סימן קפ"ו אות ב' דקפ"ו ע"א) ועוד לו שם (סימן ק"צ דרי"ב ע"א), וכן הסכמת האחרונים לדינא וכדכתב הגאון חיד"א ז"ל ביעיר און (מערכת ס' כלל כ"ו), וכן הסכים הגאון רבי יצחק טייב ז"ל בספרו ערך השלחן יו"ד (סימן ק"י סוף אות י"ט דצ"ו ע"ג) וכן כתב גם בספרו חקת הפסח (סימן תל"ג אות י"א) ובספרו ווי העמודים (סימן כ"ד סק"י דל"ו ע"ג), והאריך בזה גאון עוזינו רבי חיים פונטרימולי ז"ל בספרו היקר פתח הדביר ח"א (סימן ג' אות ב')

דרצ"ה סע"ב) כתב: "ומיום שנחרב בית המקדש אין בידינו הלכה ברורה מפני היד שנשתלחה ורבו הדעות, אי לזאת ויפה לנו וכשר הדבר להיותנו נוטים אחרי הרבים קמאי ובתראי", ועיין שו"ת תעלומות לב ח"ד (סימן י"ח דכ"ו ע"ג), ובחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף נ"ח, ודף צ"א) בס"ד.

והמורים מן האמור להלכה ולמעשה בס"ד: איסור סחורה בדברים האסורים מן התורה הוא, וספיקו להחמיר, ואין לצרף לספק סברת האומרים דאיסור סחורה אינו אלא מדרבנן ולעשות ממנה ספק, וכשיש עוד טענות וראיות ברורות להיתר, רק אז יש לצרף גם סברה זו לסניף, כנלע"ד בס"ד.

מזכרות לענין הנ"ל ויש לבררם בס"ד לעת הפנאי: עיין בספר פתח עינים שביעית (פרק ז'), ובבא קמא (פ"ב א' ד"ט סע"ד) וצ"ע מה שכתב בשיטת הרשב"א, ועיין ביעיר און (מערכת א' אות ס"ח) ושוררי ברכה יו"ד סימן קי"ז אות א') ויש לברר בשו"ת צל הכסף ובספרו אלף כסף (סימן ז' ד"ה ע"ב), ושו"ת אבני ציון הכהן ח"ב (דף קס"א), שו"ת יד סופר ערלוי (סימן י"ז דס"ג ע"א ודס"ד ע"ב).

וכבר מפורסם וידוע מה שלימדונו רבותינו ז"ל שדעת רוב הפוסקים היא ההכרעה הגדולה ביותר שיש בהוראה ובפסק וכדכתיבנא וברירנא בס"ד בחיבורי נר יהודה (סימן ד' דף ע"ח ואילך) עיין שם וצרף לכאן, וכבר מפורסם וידוע שדעת רוב הפוסקים היא ההכרעה הגדולה ביותר שיש בהוראה ובפסק וכדכתיבנא נמי בחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף נ"ח, ודף צ"א), וגם ידעת שכל שמצינו דעת רוב הפוסקים כן הלכה, ולא אומרים הלכה כדברי המיקל, ואפילו בדרבנן וכאייתנא התם בחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף קמ"ה) מפי סופרים וספרים בס"ד.

וזו לשון אחד המיוחד מעמודי ההוראה דגאוני בתראי דכל רז לא אניס ליה בנתיבות ההלכה וארחות המשפט מר ניהו רבה הגאון מהרש"ם ז"ל בספר תשובותיו ח"ט (סימן ס"ו דצ"ג ע"ב): "כבר כתב הרדב"ז (סימן קט"ז) דגם במחלוקות הפוסקים זה שלא בפני זה אחרי רבים להטות ועיין בספר גט פשוט (כלל א'), **וכן הוא סוגיין דעלמא בכל מחלוקות הפוסקים** עכ"ל, וגאון תונס רבי עוזיאל אלחייך ז"ל בספרו משכנות הרועים (מערכת ק' סוף אות כ"ג

חידושי סוגיות

(חגיגה כ"ו א', יבמות ג' ב')

א. בענין הערב שמש בטומאה דרבנן

[זכות יצחק ח"ב סי' כז]

מללו כדברי המשנה, ולפיכך דברי הגאון מהר"צ חיות ז"ל פלא והפלא וצע"ג.

איברא דאי קשיא בדברי רמב"ם הא קשיא, שלא הזכיר שם שאם עבר הרגל ליום הששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת, ומצאתי בס"ד בתפארת ישראל על המשניות שם חגיגה (פ"ג מ"ח בהלכתא גבירתא) שעמד בזה ע"ש, ושוב ראיתי שכבר קדמו הגאון נודע ביהודה ז"ל בספרו צל"ח ביצה (י"א ב' ד"ה מ"ד טומאת), ועיין שו"ת חבלים בנעימים ח"ג (סימן ל"ד) שלא הביא לנודע ביהודה ולתפארת ישראל. [וברור שאין לומר שלזה נתכוין הגאון מהר"צ חיות ז"ל, בחון לשונו ודוק].

כמו כן מה שתמה הגאון מהר"צ חיות ז"ל על דברי הרמב"ם שם שכתב: "לפיכך היו אומרים להן אל תגעו בשלחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל ונמצא צריך טבילה **והערב שמש**", שזה צע"ג דהרי בטומאה דרבנן אין צריך הערב שמש וכדתנן בפרה (פ"א מ"ה) "עכ"ל. ובמחכ"ת גם כאן דבריו צריכים עיון רב, שנעלם ממני מדוע לא הביא דברי התוספות **שם בחגיגה** (כ"א א' ד"ה האונן) שכתבו והוכיחו שיש טומאות דרבנן הטעונות הערב שמש וכגון **טומאת עם הארץ**, וכן כתב הר"ש משאנץ ז"ל בפירושו לפרה שם וכן כתוב בפירוש הרא"ש ז"ל שם, ועלו יפה דברי

חגיגה (כ"ו ס"א): "משעבר הרגל מעבירין על טהרת העזרה, עבר הרגל ליום הששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת, רבי יהודה אומר אף לא ביום חמישי שאין הכהנים פנויים", ופירש רש"י ז"ל: "מעבירין על טהרת העזרה מעבירים את הכלים ממקומן ולהטבילן ולטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל" וכו'.

וראיתי לגאון מהר"צ חיות ז"ל בהגהותיו לחגיגה שם שכתב: "משעבר הרגל מעבירין על טהרת העזרה, תמוה לי הפלא ופלא על הרמב"ם שהשמיט דין זה דטהרת העזרה, ואף רבי יהודה לא פליג רק בנגמר הרגל ביום חמישי, אבל נגמר הרגל קודם כולי עלמא סבירא להו דמעבירין על טהרת העזרה, והרמב"ם השמיט כל זה וצע"ג מאד, ועיין לו בפירוש המשניות. וכן מה שהצריך הרמב"ם בהלכות משכב ומושב (פ"א הי"א) הערב שמש, גם זה צע"ג דהרי בטומאה דרבנן אין צריך הערב שמש" עכ"ל.

ובמחבת"ה הפלאה זו איני מכיר, שהרי אדונינו הרמב"ם ז"ל **שם באותו מקום שם באותו פרק** שציין אליו מהר"צ חיות, העתיק דין המשנה, שהרי כך כתב הרמב"ם ז"ל שם בהלכות משכב ומושב: "אחרי הרגל במוצאי יום טוב היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש מפני שנגעו בהם עמי הארץ בשעת החג", הרי ששפתי הרמב"ם ברור

דרבנן צריכה הערב שמש וסותר משנתו לכאורה, מה שאי אפשר כלל וכלל.

והנה מרן ז"ל בכסף משנה שם פ"י ה"ב) כתב: "ועל מה שכתב רבינו בין מדברי סופרים, תמיהה לי מדתנן בפרה (פ"א מ"ה) דהטעון ביאת מים מדברי סופרים לאחר ביאתו מותר בכולן, אלמא דטבול יום של דברי סופרים מותר אף בתרומה ובקדש מיד ואינו טעון הערב שמש. ואפשר לומר דיש בטומאות של דברי סופרים שטעונין הערב שמש ויש שאינן טעונים". הרי שמרן ז"ל הרגיש בתמיהה שיש בדברי הרמב"ם אלא שהיה לו להאליס קושייתו שנמצא שהרמב"ם סותר משנתו ולהאליס תירוצו שיש לחלק בטומאות וכנ"ל. ואכן עיין במשנה למלך שם שכתב: "ומה שכתב מרן ויש שאינן טעונים הערב שמש, עיין ריש פרקין דלעיל", והיינו ששם כתב הרמב"ם שטומאות דרבנן אינם טעונים הערב שמש ובעל כרחין צריך לומר כדברי מרן ז"ל שיש הטענות הערב שמש ויש שאינן טענות.

ובהיותי בזה מצאתי בס"ד לגאון הנודע ביהודה ז"ל בספרו צ"ח ביצה (י"ה

ב' ד"ה והואיל) שעמד בסתירת דברי הרמב"ם ז"ל ואחר שהביא דברי מרן והמשנה למלך כתב: "ואמנם לא פירשו לנו מהו החילוק ולמה יהיה חילוק ביניהם, ואומר אני הנלע"ד בזה, כי כל דבר שטומאתו מדברי סופרים ולא תלו אותו בשום דבר רק גזרו שיהיה שני כמו אותן שמנו בשמונה עשר דבר והן עצמן מה שחשב הרמב"ם בחיבורו בהלכות אבות הטומאה (פ"ט ה"א) כל אלו אינן צריכות הערב שמש, אבל דבר שגזרו חכמים וקראו לו שם כגון בגדי פרושים מדרס לטומאה, וכן טומאת הגויים שגזרו עליהן שיהיו כזבים, וכן בגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת, כיון שחכמים

הרמב"ם שם שהרי **בטומאת עם הארץ** מדובר שם והיא בעיא הערב שמש וכמשנ"ת.

מיהו אכן דברי הרמב"ם ז"ל לכאורה תמוהים וסותרים זה את זה בפתגמא דנא אם טומאות דרבנן בעו הערב שמש, שבהלכות אבות הטומאות (פ"ט ה"א) כתב הרמב"ם: "הבא ראשו ורובו במים שאובין וכו', הרי הוא כשני לטומאה עד שיטבול, טבל אינו צריך הערב שמש מפני שעיקר טומאה זו מדבריהן. וכן האוכל אוכלין טמאים והשותה משקין טמאים וטבל אינו צריך הערב שמש, וכן כלים שנטמאו במשקין כיון שמתבילין טהרו ואין צריכים הערב שמש מפני שטומאות אלו עיקרן מדבריהן", הרי כאן ששפתי הרמב"ם ברור מללו שטומאות מדרבנן אינן צריכות הערב שמש. אבל לעומת זה כאן בהלכות משכב ומושב (פ"א ה"א) כתב הרמב"ם ז"ל: "לפיכך היו אומרים להן אל תגעו בשלחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל ונמצא צריך טבילה **והערב שמש**", הרי שטומאה דרבנן בעיא הערב שמש וכנ"ל, וכיוצא בזה כתב בהלכות טומאת מת (פ"א ה"ב) וזו לשונו: "ארץ הגויים בתחילה גזרו על גושה בלבד וכו' חזרו וגזרו על אוירה שיטמא וכו', טומאת אויר ארץ הגויים לא עשו אותה כטומאת עפרה אלא קלה היא ממנה וכו', והנטמא באוירה אין צריך הזיית שלישי ושביעי, אלא טבילה **והערב שמש**". ועוד בהלכות אבות הטומאה (פ"י ה"ב) כתב הרמב"ם ז"ל: "אחד טבול יום מטומאה חמורה ואחד טבול יום מטומאת שרץ וכיוצא בו, כל הטעון הערב שמש בין אדם בין כלים בין מדברי תורה בין מדברי סופרים הרי הוא כשני לטומאה עד **שיעריב שמשו**", הרי לנו מפורש בתלת דוכתי דסבירא ליה לאדונינו הרמב"ם ז"ל שטומאה

השמשות מפני שצריכין הערב שמש, וכלים שנטמאו בולד הטומאה מטבילין אותם בין השמשות, ומתבאר דבטומאה דרבנן לכולי עלמא שרי להטביל בין השמשות, ושמעת מינה דלא בעינן הערב שמש לטומאות דרבנן, ועיין גליוני הש"ס ביצה (י"ט א') ודוק.

ולתועלת המעינים שליט"א אציין למה שמצאתי בס"ד בדברי רבותינו ראשונים ואחרונים חלקם בחיים בענין זה אם טומאה דרבנן צריכה הערב שמש. עיין רש"י שבת (י"ג סע"ב), וחגיגה (י"ח סע"ב ד"ה והערב), ותוספות חגיגה (כ"א א' ד"ה האונן), ור"ש טהרות (פ"א מ"ג), ופרה (פ"ה מ"א), ופירוש הרא"ש שם, ועיין לרבינו המאירי ז"ל בבית הבחירה ביצה (י"ח א', דף ק"ו), וצל"ח ביצה (י"ז ב' ד"ה הואיל), וטורי אבן חגיגה (כ"ג א' ד"ה הערב, וכ"ו א' ד"ה ערב), וראש יוסף חולין (ל"ג ב' ד"ה בהא), ומי נפתוח (אמנה ס"ק קכ"ט דף רס"ו), ותפארת ישראל פסחים (פ"א בועז אות ד', ושם פ"ח בועז אות ג'), והגהות יפה עינים פסחים (נ"ט א') ולירושלמי שקלים (פ"ח ה"ב), וצפנת פענח על הרמב"ם (הלכות כלאים פרק י' דכ"א רע"ב), וגליוני הש"ס (רשימות ירושלמי זרעים כרך א' אות כ"ז), וילקוט הרועים (ניימאן, דכ"ג סע"ד), ונפש חיה (סימן ר"פ דט"ל סע"ב), וראשית בכורים על מסכת בכורות (ד"נ סע"ג), ושו"ת חבלים בנעימים ח"ג (סימן ל"ד), ועיין לגאון האדר"ת ז"ל בספרו זהב שבא על פסחים (צ' ב' דשנ"א ע"ב), ע"ש. [ומה שצדד לומר שבעלי התוספות סבירא להו דחמשה עיניים דיום הכפורים מדרבנן, בודאי הכי הוא וכמפורש בתוספות ישנים יומא (ריש פ"ח) ועוד, ולא ידעתי מדוע לא הביא דבריהם].

ודע דעיקרי הדברים הללו כתבתי בס"ד בשנת תשל"ב, וזכיתי ונדפסו (רובן) בקובץ התורני "אוצרות ירושלים" (שנת תשל"ח גליון

העלו להם שם מדרס ושם זב, הרי הן ממש כמדרס וכזב לכל הדברים גם לענין הערב שמש" וע"ש.

ובעניותי תמיה אני על עצמי בתרתי, חדא דלפי חילוקו של הגאון נודע ביהודה איך נבין דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות טומאת מת דלעיל שהנטמא באויר ארץ העמים טעון טבילה והערב שמש, הרי כאן לא העלו להם חכמים שם מדרס וכיוצא בזה. ותו נעלם ממני מדוע מרן והמשנה למלך והנודע ביהודה חלקם בחיים, לא רמזו לנו שכבר רבותינו הקדמונים הרגישו בסתירות שיש בזה, וכה העלה הר"ש משאנץ בפירושו לטהרות (פ"א מ"ג) אחר דשקיל וטרי בהא טובא ובכל המקומות הסותרים: "אין לדמות טומאות דרבנן הנהגות אפילו בחולין [דבעו הערב שמש] להני דאינן אלא מעלות בעלמא לקדש ולתרומה [ולא בעו הערב שמש] וכו', והשתא לפי זה בגדי עם הארץ מדרס לפרושים בעי הערב שמש, אבל בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה ובגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש לא בעי הערב שמש" עכ"ל, ועיין שם ובפירושו לפרה (פי"א מ"ה), ובפירוש הרא"ש ז"ל (שם ושם). ולכאורה בזה איתנח לן דברי הרמב"ם דבכל הני תלת דוכתי דכתב דטומאה דרבנן בעי הערב שמש מיירי בטומאות דרבנן הנהגות אפילו בחולין, אבל מה שכתב בהלכות אבות הטומאה (ריש פ"ט) מיירי במעלות לקדש ולתרומה, ועיין בה כי לא עיינתי כעת בזה.

ובגוף הענין אם טומאה דרבנן צריכה הערב שמש יש להעיר מתוספתא שבת (פ"ב ה"ח) תניא: "כלים שנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אותם בין השמשות, רבי שמעון שזורי אומר אף בחול אין מטבילין אותם בין

ישראל פסחים (פ"א אות ל"ד) שהאריך בפתגמא דנא אם טומאה דרבנן צריכה הערב שמש והביא דברי הר"ש משאנץ שלחלק יצא דרך באותן טומאות שעשו חכמים מעלות לתרומה ולקודש אינן צריכות הערב שמש, אבל בהנך טומאות דרבנן שטמא גם לחולין טעון הערב שמש, וכן הוא ברמב"ם הלכות אבות הטומאות (פ"ט ה"א), והלכות טומאת מת (פ"א ה"ב) ותמה על מרן ז"ל בכסף משנה שם שלא ראה דברי הרמב"ם ושם כבר הוא העיר על מהר"צ חיות שלא זכר לדברי הר"ש ע"ש, אך מה שהגיה בדברי התפארת ישראל שם שבמקום פסחים פ"ח אות כ"ו צריך לומר שקלים אות י"ב, איני מבין כלל הגהתו שהרי אכן הדברים נמצאים בתפארת ישראל שם **בפסחים** (שם בועז אות ג') כמו שיראה כל רואה ע"ש וצע"ג.

ועם האמור כאן שטומאות דרבנן לא צריכי הערב שמש וכנ"ל בארוכה, היה קשה לי להבין דברות רבותינו גאוני הדורות ז"ל. והוא דעיין במגן אברהם (סימן ר"פ סק"א) שהביא מספר ברכת הזבח שכתב: "שאלני הרב מהר"י יצ"ו וכו' מצינו לחכמים הראשונים שהיו אוכלים חולין בטהרת הקודש, ומה היו אוכלים בשבת דעל כרחך היו טבולי יום אחרי התשמיש ואסורין לאכול מה שנעשה על טהרת הקודש. והמגן אברהם תירץ וכתב: "ונלע"ד דלא קשיא מידי, דעיקר הכוונה באכילת חולין על טהרת הקודש להרגיל עצמו לאכול קדשים בטהרה וכו', ובימי טומאתן אכלו חולין גרידא. ועוד יש לומר דאכלו פת שלא הוכשר ושתו מים מן המעין" ע"ש.

ותמיה אני על עצמי ובענייתי איני מבין, והלא תלמוד ערוך הוא בירושלמי תרומות (פ"ב ה"ב דף י"א) שלאכילת חולין שנעשו על

ר"ז דף רס"ט), והנה אחר רבות בשנים נדפסו בקובץ התורני היקר "כרם שלמה" דבאבוב (שנת תשמ"ה גליון ע"ב דף י"ח) דברי הגה"ק אדמו"ר מהרי"ד מבעלז זצ"ל שכתב בפשיטות דהרמב"ם סבירא ליה דטומאה דרבנן צריכה הערב שמש, וידידי הרה"ג העורך שליט"א ציין שם (בהערה ג') לדברי הרמב"ם בהלכות מטמאי משכב ומושב (פ"א הי"א) ע"ש. מיהו אינו פשוט הדבר ועיין לרמב"ם ז"ל בהלכות אבות הטומאה (פ"ט ה"א) שכתב: "האוכל אוכלין טמאין והשותה משקין טמאין וטבל **אינו צריך הערב שמש**, וכן כלים שנטמאו במשקין כיון שמטבילין טהור, **ואין צריכים הערב שמש מפני שטומאות אלו עיקרן מדבריהם**" ע"ש. ושם (בפ"י ה"ב) כתב מרן ז"ל בכסף משנה: "ואפשר לומר דיש בטומאות של דברי סופרים שטעונין הערב שמש ויש שאינם טעונים", וצ"ע. ועיין משנה למלך שם. ועיין בצ"ח ביצה (י"ז ב' ד"ה הואיל) מה שכתב לחלק, ועיין בדברינו דלעיל בס"ד.

שוב הגיעני קובץ "כרם שלמה" (גליון ע"ג), וראיתי שם (דף מ"ג הערה ד') שכבר הרה"ג העורך שליט"א הרגיש בעצמו שאין דברי הרמב"ם ז"ל בזה פשוטים וציין לרמב"ם הנ"ל ולאור שמח על הרמב"ם הלכות אבות הטומאה (פ"ב הט"ו). והוסיף שם שבכתבי הגרונ"ד גראס ז"ל אבד"ק פעטריווא הביא ששמע מהגה"ק מהרי"ד מבעלז זצ"ל שהעיר על דברי מהר"צ חיות ז"ל בהגהותיו לחגיגה (כ"ו א') שתמה על הרמב"ם שכתב שבטומאה דרבנן צריך הערב שמש שזה צע"ג וכו', שלא זכר מהר"צ חיות לדברי התוספות בחגיגה (כ"א א') ע"ש. והרי זה כדברינו לעיל בס"ד.

עבשיו בעת עריכת הדברים לדפוס מצאתי בהגהות תפארת יעקב על תפארת

ז"ל, ולפי זה בפשיטות יש לומר דביום נגלה עליהם והם עדיין לא הספיקו לטבול ממה ששמשו אמש, ובפרט לפי פשוטו של מקרא בדברים (כ"ג י"א): "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה, והיה לפנות ערב ירחץ במים וכבא השמש יבא אל תוך המחנה", ועיין בתשובתי הנדפסת בספר טהרת השבת כהלכתה ח"ב (דף תצ"ט) ובכל המצויין שם, וצע"ג. ועיין בחיבורי ברית יעקב (סימן ד' הערה ו') וצרף לכאן ודוק. [ולא ידעתי מדוע לא הזכיר הגאון חיד"א ז"ל דברי המגן אברהם דלעיל].

והנה בחיבורי ברית יעקב (שם) יסדתי והעלתי בס"ד שכל שאמרו שהקב"ה לא דבר עם משה אלא ביום, היינו דווקא **נבואות מצווה וצווי**, אבל שאר נבואות אף בלילה דבר השי"ת עם משה רבינו ע"ה, עיין שם ראיות ברורות לזה בס"ד, ואף אם נאמר דגירסת הגאון חיד"א ז"ל בדברי רש"י היתה שהיו **עוסקין** בדרך ארץ, הנה לפי חילוקינו האמור אינו קשה, שהרי נבואות דלאו מצווה, כדהתם גבי משה עם אהרן ומרים שלא היתה נבואת מצווה וצווי, אפשר אף בלילה וצ"ע.

עבשיו בא לידי ספר היקר יוסף הלל על פירוש רש"י על התורה, (וענינו כדוגמת ספר דקדוקי סופרים על התלמוד), ולא ראיתי שם שיביא גירסה אחרת בדברי רש"י ז"ל, ושמע מינה שגירסתנו בפירוש רש"י "היו טמאים" מקויימת על פי דפוסים ראשונים וכתבי יד, ואכן במדרש תנחומא (פרשת צו), ששם כידוע הועתקו כל דברי רש"י דפרשת בהעלותך דלעיל עיין בעץ יוסף שם ובחיבורי ברית יעקב (סימן ד' הערה ו'), גם שם הגירסה "היו טמאים" וכנזכר בדברי רש"י שלפנינו, גם עיין במקור דברי רש"י (לענ"ד) בספרי זוטא (ס"פ בהעלותך

טהרת הקודש לא בעינן הערב שמש, וכדכתב הגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל בספרו גליוני הש"ס (רשימות ירושלמי זרעים כרך א' אות כ"ז), והובא הירושלמי בתוספות חגיגה (כ"א א'), ובפירוש הר"ש משאנץ טהרות (פ"א מ"ג) ע"ש, וממילא אף אותם חסידים ששמשו מטותיהן ואחר כך טבלו, הותרו באכילת חולין שנעשו על טהרת הקודש.

גם ראיתי לגאון עוזינו החיד"א ז"ל בספרו מחזיק ברכה שם (סימן ר"פ אות א') ובספרו נחל קדומים על התורה (פרשת תזריע אות ג') שעמד בשאלה זו והביא דברי הברכת הזבח דלעיל ותיירץ: "ואפשר דאחר מנחה גדולה וסעודה שלישית היו מקיימים מצוות עונה, דתלמיד חכם מאפיל בטליתו ושירי והיה טבול יום עד הערב" ע"ש, ועם שאיני כדאי כלל, הדוחק בדברים אלו מבואר לעיני כל, אך לפי מה שהבאנו שלאכילת חולין שנעשו על טהרת הקודש לא בעינן הערב שמש, ניחא בפשיטות.

עוד דבר שלכאורה תמוה בעיני ראיתי בדברות קדשו של גאון עוזינו הרב חיד"א ז"ל בנחל קדומים (שם) שכתב: "ובהכי ניחא מה שפירש רש"י בפרשת בהעלותך (במדבר י"א ב') על הפסוק צאו שלשתכן שהיו עוסקין בדרך ארץ והיו צועקים מים מים ע"ש, והרי רש"י ז"ל בפרשת בא (שמות י"ב ב') כתב שלא היה נדבר המקום עם משה אלא ביום ע"ש, ואם כן איך היו עוסקים בדרך ארץ, והגם שיש לומר שהיה בסוף הלילה והדיבור בא בתחילת היום ואכתי לא נטהרו הוא דוחק, אבל על פי האמור [שהיו משמשי ביום על ידי האפלת טלית] ניחא" עכ"ל. ובענייתי לא זכיתי להבין דבריו, דהרי רש"י ז"ל (במדבר שם) כך כתב: "והיו **טמאים** בדרך ארץ" וכו', ולא כתב שהיו **עוסקין** בדרך ארץ, כמו שהעתיק הגאון חיד"א

אמרו במדרש תנחומא הקדום (פרשת מצורע סימן ר'): "מהו פתאום שנגלה אליהם והיו צריכים למים", ועיין שם בהערות (ובמיוחד הערה י"ח), ועיין גם בילקוט שמעוני במדבר (שם רמז תשל"ח ורמז תשל"ט), ובכל דברות חז"ל הללו מתבאר כדברי רש"י ז"ל שהיו טמאים ולא שאז "היו עסוקין" וכמו שהביא הגאון חיד"א ז"ל, אשר על כן דברות קדשו צל"ע, ועיין מה שכתבנו בחיבורי ברית יעקב (שם) בעזר האל וישועתו.

דף ער"ה) דהכי איתא התם: "רבי אלעזר ברבי שמעון אומר פתאום בתכופ, אין פתאום אלא לשון טומאה כענין שנאמר וכי ימות מת עליו בפתע פתאום, מגיד שהיו (אהרן ומרים) מחוסרי טבילה", וכן הוא במדרש הגדול (שם דף קפ"ט) ע"ש, עוד ראיתי במדרש אגדה במדבר שם (דף ק"ג): "ולמה אמר להם פתאום, שאהרן ומרים טמאים היו שלא נתרצו עדיין משכבת זרע" וכו', ובמדרש לקח טוב במדבר (שם דף ק"ג ע"ב): "מהו פתאום שהיו בלא טבילה", וכיוצא בזה

ב. בענין עשה אלים דוחה לא תעשה

[מנחת שלום חי"א סי' נ]

שכרו ואי אתה יודע מתן שכרן של מצות".
[אבות פ"ב מ"א].

ומתבאר בדברי קדשו של רבינו הרמב"ן ז"ל דהך הלכתא דמצוה פלונית "שקולה כנגד כל המצוות", אינה מקנה חומר במצוה זו לומר דתהא אלימא טפי, ומשקל תוקף ועוצמת המצוה לא מתחזק וגדל בכך שמצוה זו היא שקולה כנגד כל המצוות, דהך הלכתא דשקולה כנגד המצוות לא נאמרה אלא ביחס למתן שכר המצוה ותו לא.

ויש לעיין בהא מילתא אם הדבר מוסכם אליבא דכולי עלמא, תחילה וראש לכאורה מדברי רבנן ז"ל בתוספות שהקשו קושיא זו ולא תירצו כרמב"ן ז"ל, נראה דאינם סוברים כחילוק הרמב"ן ז"ל דוק ועיין.

גם מצאתי בחידושי הריטב"א ז"ל ליבמות שם (ה' ב') שכתב: "ואם תאמר ולמאי דסלקא דעתיה השתא תפשוט דאתי עשה ודחי לא תעשי ועשה, דתרווייהו איתנהו בשבת, וכי תימא כדאמרין שאני מצות כיבוד אב ואם שהוקש כבודם לכבוד המקום ואליהם למדחי

יבמות (ג' סע"ב) פריך תלמודא: "אימר דאמרין אתי עשה ודחי לא תעשה, לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בו כרת מי דחי, ותו לא תעשה גרידא מנא לן". ומשני: "דכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך, ואמר רבי אלעזר סמוכים מן התורה" וכו'.

ופירש רש"י ז"ל: "לא תלבש שעטנז וסמין ליה גדילים תעשה לך, ודרשינן סמוכים, ושרינן כלאים בציצית, אלמא אתי עשה ודחי לא תעשה".

ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בחידושו ליבמות שם שכה כתב: "הא דאמרין דאתי עשה ודחי לא תעשה דגמרין מציצית, הקשו בתוספות מה לציצית שכן שקולה כנגד כל המצוות [נדרים כ"ה א']. ולי נראה דלא דייקנן הכי בשכרן של מצוות, דהא לקמן [ו' א'] דקא סלקא דעתין למימר שאני לאווי שבת דחמירי, מסקינן דתנא גמר מיניהו, ולא פריך, הכא נמי לא פרכינן, וכל שכן הוא דלאוי שבת לדינא חמירי, ועשה דציצית לא חמיר אלא למתן

הוא מלמד לעצמו, כך אם לא פדאו אביו הוא פודה את עצמו. לא אם אמרת בתלמוד תורה שהוא שקול כנגד הכל, [פי' לכן] שאם לא למדו אביו הוא מלמד לעצמו, תאמר בפדיה שאינה שקולה כנגד הכל, לכן אם לא פדאו אביו הוא לא יפדה את עצמו. מילה תוכיח שאינה שקולה כנגד הכל, ואם לא מלו אביו הוא מל את עצמו, כך אם לא פדאו אביו הוא יפדה את עצמו. לא אם אמרת במילה שחייבין עליה כרת, [פי' לכן] שאם לא מלו אביו הוא מל את עצמו, תאמר בפדיה שאין חייבין עליה כרת, לכן אם לא פדאו אביו הוא לא יפדה את עצמו. אמרת הפרש ואדון בנין אב מבין שלשתן לא הרי מילה כהרי תלמוד, ולא הרי תלמוד כהרי מילה, ולא זה וזה כהרי פדייה, ולא הרי פדייה כהרי זה וזה, הצד השווה שבהן שהוא מצות האב על הבן אם לא עשה אביו יעשה הוא לעצמו, אף כל שהוא מצות האב על הבן אם לא יעשה לו אביו הוא יעשה לעצמו" ע"ש.

ולכאורה לשון הברייתא כאן מורה דהך הלכתא דשקולה המצווה כנגד כל התורה, מקנה לה מעלה ותוקף בעצמותה והיא נחשבת מצוה אלימא טפי, ומשום כך אינה יכולה לשמש מקור וילפוטא, וכדפריך במכילתא מה לתלמוד תורה שהיא שקולה נגד הכל, ולכן אין להביא ראיה ממנה למצות פדיון, וכזאת אמר במצות מילה שאינה שקולה כנגד הכל וכן"ל ומתבאר דהך הלכתא דשקולה המצוה לא רק למתן שכרה נאמר. [ולכאורה המכילתא לא סבירא ליה כמאמר רז"ל בבבלי נדרים (ל"ב א') דשקולה מילה כנגד כל המצוות, ועיין בפירוש מרכבת המשנה למכילתא שם, וכן לגאון הגדול מקושטא רבי רפאל ביטראן

אידך עשה וכו', ותו דעשה דשבת אלים טובא דשקולה שבת כנגד כל התורה כולה".

ופשט לשון הריטב"א ז"ל מורה דהך הלכתא דהמצוה שקולה כנגד כל התורה, אכן מקנה תוקף וחוזק למצוה אף לענין דחיית לאוין, והלכתא זו דשקולה המצוה לא רק ביחס למתן שכר המצוה נאמר ודוק.

והרב נימוקי יוסף ז"ל בביאורו להלכות הרי"ף הלכות ציצית (די"ב ע"א) כתב: "וכבר נשאלתי על המניח תפילין והמתעטף בשחרית איזה מקדים, ונראה שראוי להקדים מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצוות, ועוד שהיא תדירה יותר נוהגת בין בחול בין בשבת וימים טובים ותדיר ושאינו תדיר קודם, וכן מצאתי לרבינו יונה בספר היראה" וכו', ע"ש.

ולכאורה גם מדבריו יש ללמוד דהך הלכתא דשקולה המצוה כנגד כל המצוות, מקנה משנה תוקף למצוה ביחס למצוות אחרות, ולא אמרינן דהאי מילתא דשקולה לא חמיר אלא רק למתן שכרו, ועיין.

ודע שקשה לכאורה בדברי הרב נימוקי יוסף דלעיל, שהרי רז"ל אמרו גם מצות תפילין שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ועיין מור וקציעה (סימן כ"ה), ולגאון מלבי"ם ז"ל בארצות החיים (שם), ויפה ללב (שם אות ב' ד"ה ועל, ור"ס ל"ז), ועוד בהשמטות לשם (דקפ"ב ע"ב), ונתבאר במקומו בס"ד, ועיין בחיבורי הנכחי לקמן (סימן ע"ט) עיין שם וצרף לכאן.

ובס"ד מצאתי במכילתא (ס"פ בא פרשה י"ח): "וכל בכור בני אפדה, מנין אם לא פדאו אביו יפדה את עצמו, תלמוד לומר כל בכור בני אפדה. רבי יוסי הגלילי אומר הואיל ואמרה תורה פדה את בנך ולמד את בנך תורה, אם למדת על תלמוד תורה שאם לא למדו אביו

והנה מה שהבאנו לעיל מדברי הריטב"א ז"ל דלכאורה לא שמיע ליה כרביה דרביה הרמב"ן ז"ל, אלא הוא סובר דהך הלכתא דהמצוה שקולה כנגד כל המצוות נותן לה מעלה אף בדחיית לאוין, יש לעיין בה כי ראיתי לו שם בחידושי ליבמות (ד' ב') שכה כתב: "ויש מקשים היכי ילפינן מציצית לכל התורה, דילמא עשה דציצית שאני שהיא שקולה כנגד כל המצוות. ויש לומר דהא לא חשיבה חומרא דהא תנן הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות", עכ"ל.

הרי שכאן הריטב"א ז"ל קבל בסבר פנים יפות דברי הרמב"ן ז"ל דהך הלכתא דשקולה המצוה אינו חומר בה, ולכאורה דבריו סתראי נינהו.

ואם היתה לנו רשות אמינא דמה שכתב הריטב"א ז"ל בחידושי שם (בדף ה') דשבת חמירא דשקולה לכל התורה כולה אף ביחס לדחיית עשין ולאוין, כוונתו לומר דיש נפקותא למעשה בדבר זה דשבת חמירא דשקולה ככל התורה, דהא מפני ששבת שקולה ככל התורה לכן מי שמחלל שבת אין מקבלין ממנו קרבן וכאומרם בחולין (ה' סע"א), וזו לשון הרמב"ם ז"ל סוף הלכות שבת: "השבת ועבודה זרה כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, וכו', לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם", ועיין מגיד משנה שם, הרי מבואר דהך מילתא דשבת שקולה כנגד שאר כל המצוות מקנה חומר למצוה זו שהעובר עליה ומחלל שבת הרי הוא כגוי לכל דבריו, מה שאין כן גבי חומר דמצוות ציצית דלא מצינו בה נפקותא

ז"ל בפירושו מדות טובות למכילתא שם ואכמ"ל].

עוד מצאתי בס"ד לקדוש רבינו חיים ׳ן עטר ז"ל בספר אור החיים ויקרא (פי"ט ג') על הפסוק איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמורו שכתב: "מאמר הכתוב כאן, איש אמו ואביו תיראו, ותנאי הוא הדבר "ואת שבתותי תשמורו", כולכם אבות ובנים, ודוק מינה שאם האבות לא ישמרו שבתות ה', הרי פקע מצוות מוראם, כי שקול שבת כנגד כל התורה כולה, ונקרא רשע גמור" ע"כ.

וגם מדבריו ז"ל יש לנו לשמוע דהך הילכתא דשקולה מצוה זו כנגד כל המצוות, היא חומר בגוף המצוה ושלכן אבא המחלל שבת שהיא שקולה כנגד כל המצוות פקע חיוב כבוד ומורא מבנו, ואין הלכה זו רק בחומר מתן שכרה של מצוה זו השקולה כנגד כל המצוות.

ודע דלפי דרכו זו והטעם שכתב רבינו אור החיים ז"ל יש לעיין אם כן בכל מצוה שהיא שקולה כנגד כל התורה כציצית ומילה, ותפילין וצדקה (ב"ב ט' סע"א) ועוד הרבה, נימא הכי דאם האב לא יקיים להן יפקע חיוב כבוד ומורא, וזה דבר חידוש וצ"ע. ועיין לקמיה.

ולומר דאף רבינו הרמב"ן ז"ל מודה דהך הילכתא דשקולה המצוה כנגד כל המצוות, אכן נותן לה חומר וכח הן ביחס שתקדם למצוה אחרת [וכסברת הנימוקי יוסף], וגם מעלה זו שהמצוה שקולה כנגד כל המצוות היא משמשת חומר שאין למדים ממנה [וכדברי המכילתא], ולא אמר הרמב"ן ז"ל דבריו אלא רק ביחס לדחיית לאוין, דמה שהמצוה שקולה כנגד כל המצוות הא לאו עדיפותא בה וחומר בה שיתאלם כוחה לדחות לאו, חושבני שהדבר דחוק הן בסברה והן בלשונו הטהורה וצ"ע.

נראה לי שפתרוננו "עיין מה שכתבתי בשותא דינוקא", והוא חיבור מחיבורי קדשו של רבינו הכהן מלובלין זצ"ל שעדיין לא זכינו לאורו, ומזכירו שם בספר הזכרונות עוד שלש פעמים, ובודאי אם היינו זוכים לאור תורתו היינו רואים שכבר שדר עמקים בהלכה זו וכל רז לא אניס ליה כמפורסם, השי"ת יחזיר לנו כל אבדותינו במהרה אמן.

עוד דע כי מצאתי לרבינו יוסף יעבץ החסיד ממגורשי קסטליה ז"ל בפירושו המופלא למסכת אבות (פ"ב מ"א ד"ב ע"ב) שכה כתב: "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, כתב ר"י כי כל המצוות הם שוות, אין תוספת באחת על חברתה, ומה שנקראו קצת מצוות קלות וחמורות, לפי שבעיני העושה אותן נראית האחת קלה מחברתה, ולפירושו זה נטו כל המפרשים", אבל הוא ז"ל האריך בטענות הרבה לסתור זה הפירוש, עיין בדברי קדשו בארוכה ודוק היטב.

ועיין עוד בספר אור החיים הקדוש דברים (ל"א י"ח) שכתב: "ודע כי אין צרה ואין רעה בעולם שאינה כנגד עבירה אחת, כי ה' יסד יסורים כנגד כל החטאים, כדרך שקבע שכר כנגד כל מעשה הטוב, וכיון שכן אדם שעבר על כל התורה כולה, או על עבודה זרה ששקולה ככל התורה, עונש הוא לבא עליו כל עונשין שבעולם, ולזה הסתיר ה' פניו מהם" עכל"ק.

ולפי דרכו אחר דקיימא לן מידה טובה גדולה ממידת פורענות פי חמש מאות (כמאמרם בתוספתא סוטה רפ"ד) אם כן הזהיר בקיום מצוות שהן שקולות כנגד כל התורה שכרו שיתברך בכל הברכות שבעולם, והשי"ת יזכנו לשמור כל מצוותיו ויברכנו בכל הברכות שבעולם אמן.

למעשה ודוק. [ועכשיו נדפסו חידושי ריטב"א עם הגהות הגאון רבי רפאל יפה'ן ז"ל וראיתי שכבר עמד בכמה פרטים ממה שכתבנו, ועיין שם בדבריו הערה רע"א וש"נ].

ולפי זה צריך לומר דלית ליה לריטב"א ז"ל ההיא דנימוקי יוסף דציצית לפני תפילין מטעם דציצית שקולה ככל המצוות, ומה גם שיש לומר שהנימוקי יוסף עצמו לא תלה כל דבריו בטעם זה גרידא וסמך גם (או בעיקר) על הטעם שמצות ציצית תדירה ודוק.

והשתא דאתינא להכי יש לפרש גם דברי רבינו חיים ג' עטר ז"ל שכתב שאם האבא אינו שומר שבת, "הרי פקע מצות מוראם כי שקול שבת כנגד כל התורה כולה, ונקרא רשע גמור", דדייקא מצות שבת קאמר, דהא דשקולה היא כנגד שכל המצוות מקנה חומר בה דהמחללה כגוי לכל דבריו וכנ"ל, מה שאין כן בשאר מצוות כציצית, שחומר שבהן אינו מוליד נפקותות למעשה ועיין. ויש עוד להתיישב בכל האמור ועוד חזון למועד בעזה"י.

ומצאתי לשר התורה הגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן ז"ל מלובלין בספר הזכרונות (פרשת לך לך מצות עשה ב' פרק א' ד"ה מצות) שכתב: "ושקולה מילה כנגד כל המצוות שבתורה, ועיין בבית הלל דהטור לא סבירא ליה כן רק כתב משאר מצות, ורצונו לומר חוץ מציצית ע"ש, וליתא, דכן נמצא כמה פעמים בדברי רז"ל על כמה מצוות, ועיין בחידושי הרמב"ן ז"ל פרק קמא דיבמות שכתב על ציצית גופא דאין להחשיב זה לחומר שבה כי אין אתה יודע מתן שכרן של מצות ע"ש, ועמ"ש בשוד"י (סימן כ"א) אדברי נימוקי יוסף בהלכות ציצית" עכ"ל.

ומה שכתב בסוף דבריו "ועמ"ש בשוד"י",